
İSTANBUL RADYOSU'NUN İLK DÖNEMİNDEKİ (1927) MÜZİK YAYINLARI

Music Broadcasts in the First Period of Radio Istanbul (1927)

Ünsal DENİZ*

ÖZ

Türkiye’de ilk radyo yayını, 6 Mayıs 1927 tarihinde programlı ve düzenli yayınlara başlayan İstanbul Radyosu’nda yapılmıştır. Telsiz Telefon Türk Anonim Şirketi (TTTAŞ) tarafından özel teşebbüs olarak kurulan radyo, kurulduğu ilk dönem yayınlarında ağırlıklı olarak müzik programlarına yer vermiştir. Radyo’daki müzik yayınları hem yurt içindeki hem de Avrupa’daki dinleyiciler düşünülerek hazırlanmıştır. İstanbul Radyosu, yayınlarıyla bir taraftan dinleyicilerine hoşça vakit geçirtmek isterken, bir yandan da dinleyicilerin müzik zevklerini yükseltmeyi hedeflemiştir.

Bu araştırma, 1927’de kurulan İstanbul Radyosu’nun ilk döneminde, müzik yayınlarının içeriğine ve müzik türlerine göre nasıl bir dağılım gösterdiğine odaklanmıştır. Bu araştırmanın konusu kapsamında, arşiv taraması ile elde edilen kitap, dergi, gazete, fotoğraf, ve karikatürler gibi dokümanlarda, İstanbul Radyosu’nun ilk dönemine ait yayın programları tespit edilerek incelenmiş ve betimlenmiştir. Bu yönüyle betimsel bir araştırma özelliği de taşımaktadır. Ayrıca Osmanlıca yazılmış bazı metinlerin, Latin alfabesine çeviri yazıları yapılmış ve Türk müziği tarihi literatürüne katkı sağlanmıştır.

Araştırma neticesinde, İstanbul Radyosu’nun ilk dönem yayınlarında; Cumhuriyet döneminin müzik politikaları doğrultusunda halkın kulağının Batı müziğine alıştırılmasında önemli rol oynadığı, Radyo’nun yayınlarında ağırlıklı olarak Türk müziğine yer verilmekle birlikte, halk müziği, Batı müziği, caz, tango, kanto, dans müziği, Rus halk şarkıları ve hatta Havai müziklerine yer verilmiş olduğu, misafir sanatçı/kadrolu sanatçı ayrımının ilk kez 1927’de İstanbul Radyosu’nda uygulanmış olması ulaşılan sonuçlardan bazılarıdır.

Anahtar Kelimeler: İstanbul Radyosu, Telsiz Telefon, Alaturka Müsiki, Batı Müziği, Halk Müziği.

ABSTRACT

Turkey's first radio station was Radio Istanbul, which started scheduled and regular broadcasts on May 6, 1927. The radio, which was established as a private enterprise by Telsiz Telefon Türk Anonim Şirketi (Turkish Wireless Telephone Company) (TTTAŞ), mainly broadcasted music programs in the first period after its establishment (1927). Music broadcasts on the radio were prepared for listeners both in Turkey and in Europe. With its broadcasts, Radio Istanbul, aimed at both helping its listeners have a good time, and refining their taste in music.

This research focuses on the range of music broadcasts according to their content and music genres in the first period (1927) of Radio Istanbul, which was established in 1927. Within the scope of this research, the broadcast programs of the first period of Radio Istanbul (1927) were identified, analyzed and described through the documents such as books, magazines, newspapers, photographs and comics obtained by archive research. In this respect, our research has a descriptive feature, as well. In addition, some texts written in Ottoman Turkish were transcribed into Latin alphabet, which is a contribution to the literature on history of Turkish music.

As a result of the research, it has been concluded that the broadcasts of the first period of Radio Istanbul, in line with the music policies of the Republican era, played an important role in familiarizing the public with Western music as they included folk music, Western music, jazz, tango, canto, dance music, Russian folk songs and even Hawaiian music in addition to predominant Turkish music. It is also worth noting that the distinction between hosting guest artists and staff artists was first introduced through Radio Istanbul in 1927.

Keywords: Radio Istanbul, Radiophone, *Alla Turca* Music, Western Music, Folk Music

Araştırma Makalesi - Geliş Tarihi/Received Date: 28.05.2019, Kabul Tarihi/Accepted Date: 18.06.2019

***Sorumlu Yazar/Corresponding Author:** Dr. Öğr. Üyesi, İnönü Üniversitesi Devlet Konservatuvarı Yaylı Çalgılar ASD.
unsal.deniz@inonu.edu.tr. ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2035-4829>

Atf/Citation: Deniz, Ü. (2019) İstanbul Radyosu’nun İlk Dönemindeki (1927) Müzik Yayınları. *Eurasian Journal of Music and Dance*, (14), 63-88.

Extended Abstract

Istanbul Radio, which is the first radio of Turkish Republic (Istanbul Radio Telephone, then) began its broadcasting life in early March 1927 with trial broadcasts. At the beginning of March 1927, a large number of transmitters (speakers) were placed on the door of the Istanbul Grand Post Office, by which music was presented to the public; these broadcasts started to be organized regularly on May 6, 1927.

In the first period of the Istanbul Radio, Musa Süreyya Bey was responsible for the preparation of the music broadcasts; however, after a while he handed over the task to Mesud Cemil Bey (Tel). Mesud Cemil Bey both organized music programs and played tanbur, çello and lute. The radio conference, the theme of which was “Classical Turkish Music” broadcasted by Mesud Cemil Bey under the name of Radio Conferences during the first period of Istanbul Radio covering 1927 is the first radio conference about Classical Turkish Music in the history of the Republic.

Istanbul Radio, having broadcasted dominantly music, had an aim to appeal to the audience both in Europe and Turkey as part of the broadcasting policy. Therefore, both Western and Turkish music programs were included in the broadcasts. However, the programs were prepared considering requests and musical tastes of the audience within Turkey in the first place. Although it was not planned to make old-style *fasıl* programs at the beginning, the *fasıl* programs were frequently included in the following broadcasts in line with the request of the audience.

Radio Istanbul aimed at both helping its listeners have a good time, and refining their taste in music. In accordance with the music policies of the Republican period, it played an important role in making Western music sound familiar for people. Turkish music was mainly played in radio broadcasts; but also folk music, Western music, Jazz, Tango, Kanto, dance music, Russian folk songs and even Hawaiian music were included.

Western music programs, were performed live by the permanent “*Telsiz Telephone Studio Alafranga Music Group*” of the studio usually conducted by Willy Marks. Orchestra programs were chosen among the works of famous composers such as Bach, Beethoven, Vivaldi, Mozart, Weber, Chopin, Grieg, Schumann, Borodin, Verdi, Wagner, Strauss, Mendelson, Brahms, Saint-Saens, Bizet, Liszt, Bellini, Tchaikovsky, Rahmaninov, Korsakov and Glinka. In addition to this, songs chosen among those in Western forms and operas were performed.

In addition to the Turkish music broadcasts performed by Radio Telephone Studio *Alla Turca Music Group*, Mesud Cemil Bey by his solo tanbur and Neyzen Tefik Bey by his ney contributed to the Turkish music broadcasts. In the Turkish music broadcasts of the radio; there were *fasıl* programs in different *makams* such as Hicaz, Kürdili Hicazkar, Acem Aşiran, Saba, Nihavend, Hüzzam, Tahir Buselik, Sultânî Yegâh, Sûz'nâk and Segâh as well as solo songs, *taksims* and *peşrevs*.

The leading singers in Turkish music broadcasts; Münir Nurettin Bey (Selçuk), İsak Algazi, Hafız Kemal Efendi, Hafız Sadettin Efendi, Hadiye Hanım, Nezahat Ferid Hanım, Nebile Hanım and Hikmet Hanım.

Folk music broadcasts included Tanburacı Osman Pehlivan, Zurnazen Hasan Tahsin and Zurnazen Arap Mehmet. In addition, Cemal Efendi contributed to folk music broadcasts with *kaval* solo and Dürri Bey with *tanbur* solo. Apart from these solo performers, Alaturca Musician Group, one of the permanent groups of the

studio, performed the folk music programs. Here, it is possible to conclude that folk music performances were widely performed with classical Turkish music instruments in that period.

In May and June of 1927, folk music programs were performed by Tanburacı Osman Pehlivan, Zurnazen Hasan Tahsin Efendi and Zurnazen Arab Mehmet. Although there is no information about which songs these performers sang, which songs were included in the July 1927 folk music program is clear. In the early period of the radio, the jazz broadcasts were performed by the jazz orchestra conducted by Willy Mark's.

When the 1927 music broadcasts of Istanbul Radio are analyzed depending on music genres; it is seen that Turkish music is the most widely broadcasted genre with a rate of 37.61%. Following this, Western, Jazz and Turkish folk musics constituted the 31,80%, 8.03% and 1.68% of the broadcasts respectively.

The music policies of the Republican period were formed in line with the objectives that exclude Alaturca music and aim to support and popularize Western music. However, the idea of combining the polyphony of Western music with Turkish folk music in the essence of Anatolia, which is based on the national music formula of Ziya Gökalp, led the music policies of the period. Moreover, it is surprising that radio broadcasts were mainly in favor of Turkish music at a time when Turkish music education was banned from conservatories (Dârülelhan) and schools. The reason for this is that the musical tastes of the listeners are in favor of Alaturca music.

The reason why folk music broadcasts were so low as 1.68% is possibly that the compilation studies that had just begun at that time (1927) had not yet given product, that the Turkish folk music repertoire did not yet have sufficient works. The fact that there was a lack of musicians who would perform Turkish folk music and appeal to the audience, also a lack of large-scale folk music orchestras/choirs and a lack of collective performing tradition in folk music as it is today caused folk music broadcasts so low.

Türkiye'de radyo, toplumun günlük hayatına 1927 yılının ikinci yarısında girmiştir. Fakat Batı'da radyonun günlük hayatın bir parçası haline gelişi daha öncedir. Akagündüz'ün belirttiğine göre, sürekli ilk radyo yayını 1920'de Pittsburg'da KDKA adlı istasyonda başlamıştır (2014, s. 360). Avrupa ve Amerika'da hızla yayılan radyonun Birinci Dünya Savaşı'ndan sonraki yayılma hızını, Telsiz dergisindeki şu satırlar özetliyor;

Dans ve spor gibi beynelmilel bir merak, dört beş aydır bizde de aldı, yürüdü. Kari'ler [okuyucular], telsiz telefonda bahsetmek istediğimizi tabî anlamışlardır. Telsiz telefon ... Bu medenî ve tam manâsıyla asrî eğlence memleketimizde yeniden yeniye ta'mîm [umûmîleştirme] etmeye başlamasına rağmen Avrupa ve Amerika'da hiç de yeni değildir. Maamâfih eskiliği de yirmi otuz seneye varmaz. Herkes az çok bilir ki "telsiz telefon"un Harb-i Umûmî'den evvel bahsi bile geçmezdi. Harbin ibtidâ'larında [başlangıcında] telsiz telgraftan konser vermek sûretiyle istifâde etmek imkânı olup olmadığını arıyorlardı. Yapılan tecrübeler muvaffakiyetle neticelendi. Ve işte bu tarihten beri telsiz telefon ta'mîm etmeye başladı. Fakat kim tahmin ederdi ki dört beş senelik bir keşif bu kadar dal budak salarak bütün dünyayı istilâ edecek! Avrupa'dan yeni dönenler telsiz telefon antenlerinin şehirlerin manzarasını değiştirdiğini söylüyorlar! Bu zevâtın anlattıklarına göre bilhassa şehirlerde bütün binaların damları irili ufaklı antenlerle dolmuş! Sokaktan geçerken başımızı kaldırdınız mı göreceğiniz şu damların üstünde yüzlerce binlerce telden müteşekkil bir direk ve tel mahşeri imiş!

Hulâsa, telsiz telefon Avrupa ve Amerika'da adeta salgın bir hastalık halini almıştır. Fakat bu zaman hastalığı insanı incitmiyor, çektirmiyor, öldürmüyor. Bilakis hiç hesabıyla çok cüz'î bir masrafla yüksek bir zevk veriyor. Düşünün bir kere! Şimdi Amerika'nın bir şehriden Moskova'yı dünyanın başka bir ucunu dinleyebilirsiniz. Bir az sonra Berlin, daha sonra Viyana bir saniye sonra da Paris, aynı vuzûh ile kendisini size dinletiyor.. Hem de nasıl? En hafif mûsikî nağmelerini bile yanı başınızda çalıyormuş gibi işittirerek! İşte radyo hatta telefonun mikropları ve sirâyet-i hâssası !..

Fakat gariptir ki bir tatlı hastalık bugünden yarına şiddet-i seyrini kaybederek büsbütün ortadan kalkacak gibi görünmüyor. Bilakis beşerin dimağına îcâd ve ihtirâ' [benzeri görülmemiş bir şey îcâd etme] kabiliyetine açık zengin bir saha vaad ediyor. Muhakkak ki yakın zamanlarda fen, telsiz telefondan bugünkünden fazla istifade imkânlarını bulmakta gecikmeyecektir (Telsiz, 1927a, s. 2).

Türkiye'de düzenli radyo programlarının 1927 yılında başlamasına karşın, ilk radyo denemesi Öğretmen Okulu kimya öğretmeni Rüştü Uzel nezaretinde, birkaç öğrenci ile beraber 19 Mart 1923'te, yapılmıştır. Uzel, denemede kullanılan vericiyi de kendi imkânlarıyla yapmıştır. 1945'te Başbakanlık Basın Yayın Genel Müdürü olan Nedim Veysel İlkin, radyonun bu ilk tecrübesini şu şekilde aktarmıştır;

Yirmi iki yıl önceki hatıralarımı yokluyorum. Gözlerimin önünde şu manzara canlanıyor. Eski İstanbul Dârülfünûn'un konferans salonundayız. Orada yerli ve yabancı büyük bir davetli kalabalığı toplanmış, Salonun pencereye yakın bir köşesine, geniş bir masa üzerine iri boyda simsiyah bir alet yerleştirilmiş, Üzerinde, yanında, yine en iri boydan trombonları andıran siyah hoparlörler görüyoruz. İzahatı heyecanla dinliyoruz. Tecrübeyi heyecanla bekliyoruz. Zira hemen iki adım ötedeki Yüksek Muallim Mektebi'nden müzikli radyo neşriyatı yapılacaktır. Hoparlörlerden cızırtılarla çıkan ses hala kulaklarımdadır. Bu ilk tecrübeye daha çok parazit dinlemiştik (İlkin'den aktaran Kocabaşoğlu, 1980, s. 11).

Cumhuriyet döneminin bilinen bu ilk canlı radyo yayını denemesinin içeriğini ise Avras, Turgut Özakman'dan şu şekilde aktarmıştır;

Yayın Rüştü Bey'in kısa bir konuşmasıyla başlar. Yeğeni Ahmet konuşmayı Fransızca özetler. Genç bir flütçünün çaldığı zeybek havasından sonra, Bakırköy İttihad-ı Osmani özel okulunda müzik öğretmenliği yapan Afife Hanım, Rossignol adlı parçayı söyler. O kadar alkışlanır ki, Afife Hanım birkaç kez mikrofonu gelir (Avras, 2018, s. 410).

Türkiye'de 1923'te Cumhuriyetin ilanı ile birlikte yaşanan kültürel değişim ve dönüşümlerin içinde radyonun önemi büyüktür. Zira radyonun kitlelere ulaşma hızı düşünüldüğünde, Cumhuriyet Türkiye'sinin kurucu kadroları için halka ulaşmanın en hızlı yolu olarak algılanması gecikmemiştir. Radyo, yeni kurulan Cumhuriyet'in temel ilkelerini iletmede ve bilginin halka ulaştırılmasındaki hızını arttırmada, gazete ve mecmûalara kıyasla son derece elverişli bir iletişim aracıdır. Zira Cumhuriyet döneminin ideolojik olarak Batı müziğinden yana olan tavrı neticesinde, halkın kulağının Batı müziğine alıştırılması radyo aracılığı ile yapılabilirdi.

Avras (2018, s. 412), Atatürk'ün hızlı haberleşmeye verdiği öneme, 6 Nisan 1920'de çalışmaya başlayan Anadolu Ajansı'nı ve hızlı haberleşmenin altyapısına yönelik hazırlıklara başlanmasını kanıt olarak gösterilmektedir. 1920'li yıllarda hızlı haberleşme aygıtları ise telsiz, telgraf ve telefondur. "Dolayısıyla bu üç

haberleşme aracına ait altyapının güçlendirilmesi, aktif bir şekilde işletilmesi ve olabildiğince yaygınlaştırılması öncelikli hedef olmuştur. Bu üç aracın altyapısına ilişkin çalışmalar Türkiye'de radyoya giden yolun da kapısını aralamıştır" (Avras, 2018, s. 412). Radyo'nun, Türkiye'de telsiz ve telgraf teknik altyapısını kullanarak gelişmesi radyonun "telsiz telefon" olarak anılmasına da vesile olmuştur.

Türkiye'de hızlı haberleşmedeki eksikliği gören Cumhuriyetin kurucu kadroları bu eksikliği gidermek için "1925 yılında çıkarılan "Telsiz Tesisi Hakkında Kanun" uyarınca aynı yıl çalışmalara başlamıştır.

Arkasından 1926 yılında Ankara ve İstanbul'da 5'er kw.'la iki küçük radyo vericisinin kurulmasını kararlaştırdı ve yapılan bir ihale ile telsiz şebekesinin kurulması işini bir Fransız firması olan "Compagne General Française de Telegraphie sans Fil" (TSF)'ye verdi. Şirket, bu iki radyo vericisini Ankara'da Babaharman'da (bugünkü Telsizler'de), İstanbul'da ise Osmaniye'de (bugünkü Hasdal'da) kurdu. Bu vericilerden yayın yapma hakkı ise 10 yıllık bir sözleşmeyle, hükümetin desteğiyle kurulan "Telsiz Telefon Türk Anonim Şirketi" (TTTAŞ)'ne verildi. Şirket, 1927 yılında önce 1200 metre üzerinden yayın yapan "İstanbul Radyosu"nu, kısa bir süre sonra da 1554 metre üzerinden yayın yapan "Ankara Radyosu"nu kurdu (Aziz, 2013, s. 195).

Telsiz vericilerinin inşaatı sürerken radyo yayınının nasıl yapılacağı hakkında kimsenin bir fikri yoktu. Bunun için ilk çalışmaları İleri gazetesinin sahibi Sedat Nuri Bey başlattı. Sedat Bey bunun için bir şirket kurmaya karar verdi. 1926 yılında vericilerin yapım işleri tamamlandığında radyonun kuruluş çalışmaları da başlamıştı. Fakat bu iş için yeterli maddî kaynak yoktu. Sedat Bey bu fikrinden tanıdığı bir ajans sahibine ve o dönemde Mustafa Kemal'in emriyle banka kuran Celal Bayar'a bahsetti. Onlardan bu iş için maddî destek istedi. Sedat Bey radyonun sadece maddî destekle olmayacağını biliyordu. Teknik destek de şarttı. Bunun için de yeğeni telsiz meraklısı Hayrettin Bey'e konuyu açtı. Hayrettin Bey işinde uzman biriydi. Çünkü Sultan II. Abdülhamit döneminde evden eve telgraf hattı kuran deneyimli ve yetenekli bir kişiydi. Hayrettin Bey vakit kaybetmeden işe koyuldu. Projenin hayata geçirilmesi için artık çalışmalara başlanmıştı. Fakat daha başlar başlamaz birçok aksilik çıktı. Hükümetten bazı kişiler radyo kurulmasına karşıydı. Ülkenin ve milletin henüz çok geride olduğunu, birçok kişinin bunu hazmetmesinin zor olduğunu, bunlar aşılsa bile eldeki teknik elemanın ve malzemenin yeterli olmayacağını söylüyorlardı. Hayrettin Bey onlarla aynı görüşte değildi. Dünyada en çok plak satışının ülkemizde olduğunu, halkın dinlemeye meraklı olduğunu anlatıyordu. Onun bu çabaları radyo karşıtlarını iknâ etmeye yeterli olmadı (İlk Radyo Yayını – Türkiye'de ilk – TRT Okul (youtube, 11.02.2019).

Hayrettin Bey'in çabalarının devam ettiği sırada konunun Atatürk'e intikal ettirilmesi üzerine, radyoyu dinlemek istemiştir. Kocabaşoğlu'na göre, Hayrettin Bey (İleri) kendi yaptığı radyo alıcısını Orman Çiftliği'nde Atatürk'e dinletmiş ve istasyon ararken bir Rus radyosundaki propagandaları duyunca "Efendiler, bakın propaganda yapıyorlar" diyerek radyo istasyonunun kurulmasını emretmiştir (1980, s. 22).

Sedat Nuri (İleri) Bey, TTTAŞ'nin kurumsal yapısı ile ilgili bilgiyi, Telsiz dergisinde yayımlanan bir mülâkatta şu şekilde açıklıyor; "Yüzde otuzu Anadolu Ajansı'na, yüzde kırkı İş Bankasına, diğer yüzde otuzu da müteşebbis Türk gurubuna ait olacaktır. Şirketin sermayesi 150 bin liradır" (Telsiz, S. 1, 1927, s. 5). Kocabaşoğlu'na göre, bu müteşebbis Türk gurubu Falih Rıfki (Atay), Cemal Hüsnü ve Sedat Nuri (İleri) Bey'den oluşmaktadır (1980, s. 13).

Kocabaşoğlu İstanbul Radyosu'nun ilk yayın dönemlerinde müdürlüğünü Sedat Nuri İleri'nin, teknik sorumlu olarak Hayrettin Hayreden'in ve mûsikîden sorumlu olarak başlangıçta Musa Süreyya Bey'in, daha sonra ise mûsikî ve yayın sorumlusu olarak Mesud Cemil (Tel) Bey'in görev yaptığını belirtmektedir (1980, s. 32-33).

İstanbul Radyosu'nun ilk yayınlarının müzik programları olması, hem dönemin müzik politikaları hem de halkın müziksel beğenisini ortaya koyma yönünde önemli veriler içermektedir.

Yöntem

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, 1927 yılında kurulan ve Cumhuriyet tarihinin ilk radyosu olan İstanbul Radyosu'nun ilk dönem müzik yayınlarının içeriklerinin tespit edilmesi ve müzik türlerine göre nasıl bir dağılım gösterdiğinin ortaya koymaktır. Ayrıca dönemin resmî ideolojisi doğrultusundaki müzik politikalarının, Radyo'nun müzik yayınlarına yansıtıp yansımadığının ortaya konulmasıdır.

Araştırmanın Modeli

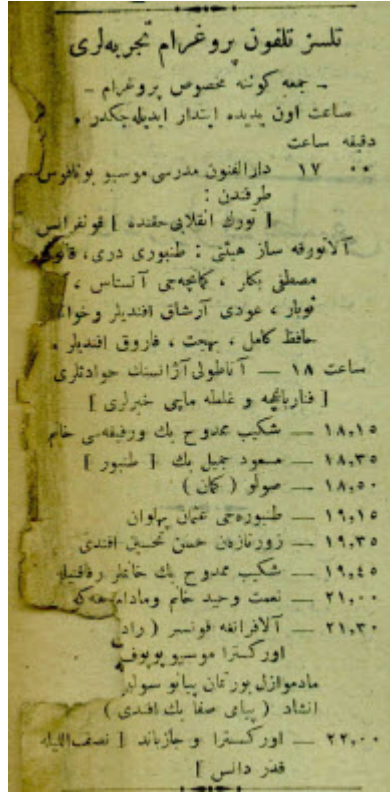
Bu araştırmada, 1927 yılında kurulan ve Cumhuriyet tarihinin ilk radyosu olan İstanbul Radyosu'nun ilk dönem müzik yayınlarının içeriklerinin tespit edilmesi, müzik türlerine göre nasıl bir dağılım gösterdiğinin tespit edilmesi ve dönemin resmî ideolojisi doğrultusundaki müzik politikalarının, Radyo'nun müzik yayınlarına yansıtıp yansımadığının ortaya konulması amacıyla, arşiv araştırması yapılarak elde edilen dokümanlar üzerinde analizlerin yapıldığı tarihsel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Tarihi araştırmalarda bir olgunun geçmişini araştırmak, günümüzü aydınlatmaya, gelecekte yapılacak çalışmalara ışık tutmaya ve yeni bakış açıları getirerek olası sorunlara yönelik önlemler almaya imkân sağlayabilir. "Tarihsel araştırmalarda kullanılan belgeler; dokümanlar ve kalıtlardır" (Sönmez ve Alacapınar, 2011, s. 42).

Bu araştırmanın konusu kapsamında, arşiv taraması ile elde edilen kitap, dergi, gazete, fotoğraf, ve karikatürler gibi dokümanlarda, İstanbul Radyosu'nun ilk dönemine ait yayın programları tespit edilerek incelenmiş ve betimlenmiştir. Bu yönüyle betimsel bir araştırma özelliği de taşımaktadır. Ayrıca Osmanlıca yazılmış bazı metinlerin, Latin alfabesine çeviri yazıları yapılmış ve Türk müziği tarihi literatürüne katkı sağlanmıştır.

Cumhuriyetin İlk Radyosu Yayınlarına Başlıyor

TTTAŞ, ilk radyo yayını denemelerine 1927 yılında başlamıştır. Kocabaşoğlu, TTTAŞ'nin İstanbul'daki vericisiyle ilk deneme yayınlarından birinin, 1927 yılının Mart ayı başlarında, İstanbul Büyük Postanesi'nin kapısı üzerine yerleştirilen bir vericiden (hoparlör) halka müzik dinletilerek yapıldığını belirtmiştir (1980, s. 29). 30 Mart 1927 tarihli Akşam gazetesinde de Mart ayı içerisinde deneme yayınlarının devam ettiği belirtilmiştir. 30 Haziran 1927 tarihli Telsiz dergisinin birinci sayısında ise, 1927 Nisan ayı süresince deneme yayınlarının yapıldığını ve Mayıs ayı başlarında düzenli bir program ile konser ve haber yayınlarının başladığı belirtilmiştir. Bu anlamda deneme yayınlarının Mart ve Nisan aylarında yapıldığı ve Türkiye'de programlı ilk radyo yayınının ise İstanbul Radyosu'nda 6 Mayıs 1927 tarihinde başladığı kabul edilmektedir (Kaptan, 2002; Cankaya, 2015; Kocabaşoğlu, 1980; Akagündüz, 2014; Avras, 2018).

Kaptan, İstanbul Radyosu'nun ilk yayınlarında nelerin olduğu, kimlerin hangi enstrümanları çalıp, kimlerin söylediği ve neler konuşulduğu konusunda pek fazla bilgi bulunmadığını ileri sürmektedir (2002, s. 11). Fakat dönemin gazeteleri incelendiğinde programlı ilk radyo yayın içeriğine dair kesin bilgilere ulaşmak mümkündür. İkdam gazetesinin 4 Mayıs 1927 Çarşamba ve 5 Mayıs 1927 Perşembe yayınlanan sayılarında "Telsiz Telefon Haberleri" başlığıyla TTTAŞ'nin Cuma (6 Mayıs 1927), Cumartesi ve Pazar günleri saat 17.00'da başlayıp gece yarısına kadar devam edecek radyo yayınlarının başlayacağı ilan ediliyor. Bununla beraber Cumhuriyet gazetesinin 6 Mayıs 1927 Cuma günü yayınlanan sayısında İstanbul Radyosu'nun 6 Mayıs 1927 günü yayın programı verilmiştir. "Telsiz Telefon Program Tecrübeleri" başlığıyla Cuma gününe mahsus radyo programının saat 17.00'da başlayacağı bildirilmektedir. Ayrıca gazete 6 Mayıs 1927 tarihine ait radyo programını da vermiştir.

Resim 1. İstanbul Radyosu'nun 6 Mayıs 1927 Tarihli Yayın Programı (Cumhuriyet, 6 Mayıs 1927, sene 3, numara 1075, s. 3)

- 17.00 – Darülfünun müderrisi Mösyö Bonfos tarafından: [Türk İnkılabı Hakkında] konferans
 Alaturka saz Heyeti: Tanburi Dürri, Kanuni Mustafa Beyler, Kemeñeci Anastas, Kemani Nubar, Udi Arşak Efendiler ve Hanende Hafız Kâmil, Behçet, Faruk Efendiler.
 18.00 – Anadolu Ajans Havadisleri
 [Fenerbahçe ve Galata maçı haberleri]
 18.15 – Şekip Memduh Bey ve refikası hanım
 18.35 – Mesud Cemil Bey [Tanbur]
 18.50 – Solo (Keman)
 19.15 – Tanburacı Osman Pehlivan
 19.35 – Zurnazen Hasan Tahsin Efendi
 19.45 – Şekip Memduh Bey hanımlar refakatiyle

21.00 – Nimet Vahid Hanım ve Madam Hege

21.30 – Alafranga Konser

Orkestra Mösyö Popof

Matmazel Bortman Piyano Solo

İnşâd [Şiir okuma] (Peyami Safa Beyefendi)

22.00 – Orkestra ve Cazband [nısfü'l-leyle [geceyarısı] kadar dans] (Cumhuriyet, 6 Mayıs 1927, sene 3, numara 1075, s. 3).

Radyonun o yıllarda (1927) halk tarafından Türkiye’de fazla tanınmamış olması ve radyo alıcılarının teknik konularında yetersiz bilgiye sahip olunmasından dolayı bu eksikliğin biraz olsun giderebilmesi adına Sedat Nuri İleri’nin yönetiminde “Telsiz” ismiyle bir dergi çıkarılması düşünülmüştür.

Telsiz Dergisi

30 Haziran 1927 tarihinden itibaren, yazı işleri müdürlüğünü Sedat Nuri İleri’nin yaptığı Telsiz ismiyle bir dergi çıkarılmıştır. 30 Haziran 1927 ile 14 Kasım 1927 tarihleri arasında 18 sayı çıkartılan dergide İstanbul Radyosu’nun program akışı verilmektedir. Derginin 30 Haziran 1927 tarihli 1. sayısının kapağında “Türk Telsiz Telefonculuğuna Hâdim [hizmet eden] ve Türk İrsâl [yayın] Postalarının Resmî Programını Hâvî Haftalık Mecmûa” alt başlığı verilmiş ve derginin amacı şu şekilde belirtilmiştir;

Telsiz mecmuası işte böyle bir istikbale namzed olan telsiz telgrafın memleketimizde tanınmasına ve ta’mîmine hizmet etmek maksadıyla intişar etmektedir. Mecmûamız, Türkiye’imizdeki bütün telsiz amatörlerinin müstefid [faydalanan] olacağı neşriyyâtta mâadâ kârîlerinin maruz kalabilecekleri fennî müşkilâtı halletmeyi de kendisine en esaslı bir vazife telakki etmektedir. “Telsiz”i neşr etmekle çok büyük bir ihtiyaca cevap vermiş olacağımız kanaatindeyiz. Zira telsiz telefonun bu çok zevkli, ucuz ve bedî eğlence vâsitasının memleketimizde de Avrupa’da olduğu gibi ta’mîminden şüphe etmiyoruz. Yakın bir istikbâl Türkiye halkının da asrın bu nimetinden bihakkın istifâdesini temin edecektir (Telsiz, 1927a, s. 2)!

Telsiz Mecmûası’nın 7 Temmuz 1927 tarihli ikinci sayısında İstanbul Radyosu’nda yayınlanacak programların nasıl olması gerektiği değerlendirilmiştir. Dergide (1927b) “Haftadan Haftaya: İdeal Bir Neşriyat Programı” başlığı ile yazılan yazıda Radyo programlarında sözlü yayınlara (şiir, konferans, monolog vb.) ağırlık verilmesi gerektiği ve müzik programlarının da sadece çalgılar ile çalınan parçalardan ziyade tagannî edilen [söylenen, okunan] kısmının tercih edilmesi gerektiği ifade edilmektedir.

14 Temmuz 1927 tarihinde yayımlanan Telsiz Mecmûası’nın üçüncü sayısında, radyo yayınlarda mûsikîye mi yoksa şiir, tiyatro veya monologlara mı ağırlık verilmesi gerektiğinin Avrupa’da da konuşulduğu ifade edilmektedir. Türkiye’de ise radyo yayıncılığının yeni başladığı ve dolayısıyla Avrupa ile kıyaslandığında bazı farkların olduğu vurgulanmaktadır. Birinci Dünya Savaşı’ndan sonra Avrupa ve Amerika’da radyo konserlerinin düzenli bir şekilde devam edildiği, bunun yanında radyo programlarında konferanslara da yer verildiği ifade edilerek dinleyicilerin de bundan dolayı program çeşitliliğini istemesinin doğal olduğu vurgulanmaktadır. Türkiye’de ise Avrupa’nın 1920’li yılların sonlarına gelinceye kadar sürdürdüğü yayın politikalarını, Türkiye’deki dinleyicilerin zevklerini birinci derecede dikkate alarak uygulamanın zorunlu olduğu dile

getirilmiştir. Türkiye’de düzenlenecek radyo konserlerinde ise özellikle iki konunun düşünülmesi gerektiği ifade edilerek yazıya şu şekilde devam edilmiştir;

Birincisi, Türkiye hudûdu dâhil ve hâricinde bulunan Türk ve Şarklı sâmi’leri [dinleyicileri]. İkincisi, bunlar hâricinde Avrupalılar’ı. Hiç şüphesiz bizim için en fazla ehemmiyetle nazar-ı i’tibâra alınacak olan Türkiye hudûdu dâhilinde bulunan vatandaşlarımızdır. Bundan dolayıdır ki programlarda Alaturka ünvân-ı garibi verilen mûsikîmize fazlaca mevki’ veriyoruz. Yalnız memlekette bir de Garb mûsikîsine taraftar zümrenin bulunduğu nazar-ı dikkatten uzak tutulmadığı için programlara Garb parçaları konuluyor. Avrupa’daki Sâmililer hiç şüphesiz bizim merkezlerimizden irsâl edilecek [yayınlanacak] herhangi bir serenatı herhangi bir şansonu - kendi memleketlerinde daha mükemmelini dinleyebileceği için - dinlemekten müstagnî [lüzumlu, gerekli bulmayan] kalabilir. Hulâsa bizim programlarımızda gerek Alaturka gerek Alafranga parçalar her şeyden evvel birinci kısım Sâmilerimiz için tertip edilmektedir (Telsiz, 1927c, s. 1).

Aynı yazının devamında ise (Telsiz, 1927c, s. 1), her ne kadar Alaturka mûsikî radyo programlarında yer alsada eski usûl fasıl dizilerinin İstanbul radyosunda yapılmadığı, Türk mûsikîsi enstrümanlarının yetersizliğinden bahsedilerek viyolonsel, keman, santur, piyano, klarnet ve flüt gibi batı sazlarının ince saz orkestralarına ilave edilmesi ile Türk müziği melodilerinin daha güzel bir hale getirilebileceği ifade edilmektedir. Ayrıca İstanbul Radyosu’nun, bir taraftan dinleyicilerine hoşça vakit geçirtmek isterken bir yandan da dinleyicilerin müzik zevklerinin yükseltilmeye çalışıldığı belirtilmiştir.

Resim 2. Tanburacı Osman Pehlivan'ın Bir Karikatürü. (Telsiz, S. 3, 1927, kapak)

Telsiz Mecmûası'nın 21 Temmuz 1927 tarihli dördüncü sayısında “Telsiz Telefon Konserleri Nasıl Hazırlanıyor?” başlığı ile konserlerin yapıldığı stüdyonun fiziki yapısı detaylarıyla tasvir ediliyor. “Radyo

Bülbülü” rumuzuyla yayımlanan yazıdan bir bölüm stüdyoyu ve stüdyonun atmosferini gözümüzde canlandırmamızı sağlıyor.

Köşede bir yazıhâne...karşısında öteye beriye dağılmış sandalyeler; sağ tarafta mûsikî notalarının hızına mahsûs dolap, beride bir ud, duvarda çarpık asılmış bir keman... Bütün bu dekora figüranlık yapan genç, ihtiyar, kadın, kız, yerli ecnebi birçok eşhâs [kimseler], konuşuyorlar, münakaşa ediyorlar, gülüyorlar Sonra bu gürültü arasında, bir an için akordu yapılan bir kemandan tiz [ince] bir mi çıkıyor, beride bir tanbur, sanki ona bir cevap veriyormuş gibi derinden inliyor. Bir hay ve hoy, bir gürültü Belli ki insan şimdi başka bir muhitte, sanatkârlar arasındadır (Radyo Bülbülü, 1927, s. 5).

Yazıda, Türkiye’de radyo programlarında dinleyicileri tatmin edecek düzeyde icra kabiliyeti olan sanatçıların azlığından bahsedilerek radyo konserlerinin uzaktan görüldüğü gibi kolay hazırlanmadığından yakınılıyor. Bununla birlikte radyoda iki tür sanatçı çalıştığı belirtiliyor. “Bir kısmı dâimî sâz hey’eti ve orkestra hey’etidir ki muayyen [belli] aylıkları vardır. Diğer kısmı stüdyo lehçesinde “ekstra” nâmiyle yâd edilenlerdir ki haftanın muayyen günlerinde gelirler. Bu sonuncular her gelişlerinde kendileriyle evvelce takdîr ettirilmiş bir ücret alırlar” (Radyo Bülbülü, 1927, s. 5). İstanbul Radyosu’nun bu iki türlü sanatçı profili günümüz devlet radyo ve televizyonlarında da uygulan “kadrolu sanatçı” ve “misafir sanatçı” unvanlarının ilk uygulamasıdır. Yazıda radyo programlarının ise 15 gün önceden belirlendiği ve sanat müşavirinin incelemesinde geçtikten sonra yayın izni verildiği ifade edilmiştir.

Resim 3. İstanbul Radyosunun İlk Stüdyosu ve müzisyenler (Telsiz, S. 4, 1927, kapak)

Yazının devamında (Radyo Bülbülü, 1927, s. 6), kısa bir zaman sonra radyo programları arasında bir caz orkestrasının yer alacağı, haftanın belirli günlerinde Türkiye’nin tanınmış kişilerinin edebiyat, sosyal meseleler ve bilimsel konferanslarına yer verileceği belirtilmiştir. Aynı zamanda kış aylarında abonelerine hoş vakit geçirecekleri programların yapılacağı sözü verilirken bir yandan da radyo programlarının içeriğine dair abonelerin fikirlerini mektup yoluyla ulaştırmaları istenmektedir.

Telsiz Mecmûası'nın dördüncü sayısında "Radyo Konferansları" adı altında Mesud Cemil Bey (Tel) tarafından radyoda yayınlanan "Klasik Türk Mûsikîsi" konulu radyo konferansının içeriği hakkında bilgi veriliyor. Mesud Cemil Bey'in verdiği radyo konferansı Türk müzik tarihinin klasik, romantik ve benzeri bir şekilde dönemlere ayrılıp ayrılamayacağını sorusunu gündeme getiriyor. Bununla birlikte Mesud Cemil Bey, Türk müziğinin muhtelif tarihsel dönemlere ayrılabilmesinin ancak Abdulkadir Meragi'den o güne kadar (1927) geçen beş yüz senelik bir dönemin derin bir tahlili yapıldıktan sonra mümkün olabileceğini belirtiyor. Yazıda, Mesud Cemil Bey'in Türk müziği tarihinde belli başlı tarihsel dönemleri nasıl ele aldığı özeti yapılıyor.

- 1) Abdulkadir Meragi'den İstanbul'un fethine kadar Türk mûsikîsi, bu mûsikînin mistik ve klasik mahiyeti.
- 2) İstanbul'un fethinden itibaren Lale Devri'ne ve II. Ve III. Selim zamanına kadar devam eden mûsikî. Bu devirde Türk mûsikîsi üzerinde Bizans ve Rönesans'ın te'sîrleri.
- 3) Lale Devri mûsikîsi ve bu devrin mü'cir [kiraya veren] bir aksinden başka bir şey olmayan II. Mahmut ve III. Selim zamanı mûsikîsi.
- 4) Tanzimat'tan sonraki Türk mûsikîsi. Türk mûsikîsi ale'l-husûs [en çok] Garp ve bi'l-hâssa İtalyan te'sîrleri.
- 5) Türk mûsikîsinde anakreontik [anakronik] devir.
- 6) Tanburî Cemil ve Türk mûsikîsine getirdiği yeni şeyler (Radyo Bülbülü, 1927, s. 7).

Mesud Cemil Bey, aynı zamanda bahsettiği her devirle ilgili eser örneklerini tanburuyla çalarak müzik estetiği açısından meselenin daha iyi anlaşılmasını sağlamaya çalışmıştır.

Mesud Cemil Bey'in Türk müzik tarihini dönemlere ayırma konusunda yukarıda belirtilen fikirleri, Cumhuriyet döneminde Türk müzik tarihini, müzik estetiği bakımından dönemsel olarak ele alan ilk radyo konferansıdır.

Resim 4. Mesud Cemil Bey'in bir karikatürü (Telsiz, S. 17, 10 Kasım 1927, s. 4)

Telsiz Mecmûası'nın 28 Temmuz 1927 tarihli 5. sayısında, 1926 yılında çok tartışılan Alaturka – Alafranga tercihi meselesi üzerinden Türk mûsikîsinin ıslâhı konusu yeniden gündeme getirilmiştir. "Mecmûamız Mûsikî Münakaşalarına Sayfalarını Açıyor!" başlığıyla verilen yazıda, Türkiye'de bir müddetten beri Alaturka – Alafranga mûsikî tercihi ve Türk müziğinin ıslâhı konusunun tartışıldığı ama bir sonuca ulaşamadığı belirtilerek, mûsikîşinâsların konuyla ilgili fikirlerini Telsiz dergisine yazmaları isteniyor. Derginin bu tartışmada tarafsız kalacağı belirtilerek, Türk müziğine önemli bir hizmet yapılacağı ifade ediliyor. Daha önce

benzer bir tartışma alanı olarak, 1926 yılında Yeni Ses gazetesinin açtığı “Alaturka – Alafranga Mûsikî Münâkaşası” başlıklı yazı dizisinde, halkın her kesiminden ve dönemin önde gelen mûsikîşinâslarından gelen yazılar, mülakatlar ve mektuplar yayınlanmıştır. Yeni Ses gazetesinde yayınlanan bu yazılar incelendiğinde dönemin mûsikîşinâslarının bu konuda Alaturka taraftarı ve Alafranga taraftarı olarak iki farklı görüşe sahip oldukları görülmektedir. Alaturka mûsikî taraftarları arasında;

Muallim İsmail Hakkı Bey, Dürrü Turan Bey, Zekâizâde Ahmet Irsoy, Tanbûrî Refik Fersan ve özellikle Rauf Yektâ Bey’in fikirleri ön plana çıkmaktadır. Bu isimlerin karşısında ise başta Halil Bedî Yönetken olmak üzere Osman Zeki Üngör, Mesud Cemil, Musa Süreyyâ Bey ve Cemal Reşit Rey gibi önemli müzik adamlarının fikirleri bulunmaktadır (Deniz, 2018, s. 508).

Bu iki farklı görüşün ortaya çıkmasında, 1926 yılında Sanâyi-i Nefîse Encümeni’nin aldığı bir kararla, Türk müziği eğitiminin Dârülelhan (Türkiye’nin ilk resmî konservatuvarı) ve resmî eğitim kurumlarından yasaklanması önemli bir rol oynamıştır. Alaturka taraftarları klasik Türk mûsikîsinin yüksek bir medeniyetin ve estetik bir zevkin ürünü olduğunu, Türk müziğinin yasaklanmasının yanlış bir uygulama olduğunu (hatta bir cinayet olduğunu), fakat bununla birlikte “Türk mûsikîsinin nazarî ve amelî yönden bazı eksikliklerini kabul etmekte ve bu eksiklerin giderilmesi için çalışmalar yapılabileceğini düşünmektedirler” (Deniz, 2018, s. 508). Ayrıca konservatuvar ve okullardan kaldırılması gereken müziğin piyasa şarkıları olarak isimlendirilen müzik türü olduğunu ve bu müzik türünün Türk müziğini temsil etmediğini savunmuşlardır. Alaturka cephesindeki bu görüşlerin tersine, Alafranga mûsikî taraftarları ise; “Garb mûsikîsini modernlik ve medeniyet ile eşdeğer tutarken, Alaturkayı ise geriliğin ve Şark kültürünün bir sembolü olarak görmüşlerdir. Bu yüzden yeni Türk medeniyetinin Alaturka mûsikî ile temsil edilemeyeceği görüşünü savunmuşlardır” (Deniz, 2018.s. 508). Ayrıca Alafranga taraftarı olan mûsikîşinâslar Türk mûsikîsinin mevcut halinin Batı müziğine kıyasla geri kaldığını ve ıslâh edilmesi gerektiğini savunmuşlardır. 1926’da Yeni Ses gazetesinin sütunlarında aylarca boy gösteren ve unutulmaya yüz tutan bu tartışma, 1927 yılında Telsiz Mecmûası’nın sütunlarını bu tartışmaya açmasıyla yeniden alevlenmiştir.

Telsiz Mecmûası’nın 28 Temmuz 1927 tarihli 5. sayısında “Mecmûamız Mûsikî Münâkaşalarına Sayfalarını Açıyor!” başlığı ile “Alaturka veya Alafranga taraftarı mûsikîşinâslarımızı Türk mûsikîsinin ıslâhı hakkındaki fikirlerini neşre dâvet ediyoruz! Bu münâkaşada bîtaraf kalacağız” (Telsiz, 1927d, s. 3), diyerek daha önce yapılan Alaturka – Alafranga münâkaşalarının bir neticeye varmadığını belirtilmiş, bu konunun ilmî ve nazarî zeminde olduğu kadar tatbîkî kısımlarının da olması gerektiğine vurgu yapılmıştır. Ayrıca tartışmanın tarafları arasında fikir ayrılıkları olmasına rağmen Türk müziğinin ıslâh edilmesi noktasında birleştikleri ifade ediliyor. “Gerek ale’l-ıtlak [genel olarak] Alaturkacıların gerek ale’l-ıtlak Alafrangacıların aşağı yukarı mütehaddden söyledikleri veyahut söylemek istedikleri bir nokta var: Mûsikîmizde bir ıslâh hareketi yapılmalıdır diyorlar. Yalnız her iki tarafın tavsiye ettiği metotlar birbirinden farklıdır” (Telsiz, 1927d, s. 3).

Yazının devamında, Türkiye’de Alafranga taraftarı olarak anılan bir tanınmış zümre bulunduğunu (Mesud Cemil, Halil Bedî Yönetken, Osman Zeki Üngör, Musa Süreyya, Cemal Reşit Rey) ve bu zümrenin o güne kadar yaptıkları îzâhâtlardan Türk müziğini doğrudan doğruya Avrupa müziği haline getirmek istediklerine vurgu yapılarak Türk müziği nağmelerinin bundan nasıl etkileneceğine cevap aranıyor. Yazıda

Halbuki bizim çok bâkir nağmelerimiz var, bu ıslâh ve terakkî hareketini yaparken bu nağmeler bu havalar ne olacaktır? Onlara nasıl mevki’ vereceğiz? Bu nağmelerin bizim için çok tatlı gelen bazı kısımlarını “minör”

veyahut “majör” makamlara muvâfık [uygun] gelmediği için ta'dil [değişiklik] etmek fedâkârlığında mı bulunacağız?” (Telsiz, 1927d, s. 3).

Ayrıca yazıda Türk mûsikîsini Batı müziğine adapte etmek isteyen zevâtın Türk mûsikîsinden anlamadığı konusunda şâyialar [söylentiler] olduğu belirtilmiştir. Bu fikri taşıyanlar arasında en tanınmış isim Rauf Yektâ Bey'dir. Rauf Yektâ Bey, Yeni Ses gazetesinde yayınlanan yazılarında özellikle Halil Bedî Yönetken ve Mesud Cemil ile bir polemige girmiş ve tartışmalar kişisel hakaretlere varacak şekilde (Deniz, 2018) sonuçsuz kalmıştır. Hemen belirtmek gerekir ki Yönetken ve Mesud Cemil Türk halk müziği ezgilerinin Batı müziği kurallarına göre armonize edilmesini, millî Türk mûsikîsinin bu yolla oluşturulabileceğini savunmuşlardır. Yönetken buna örnek olarak Cemal Reşit Rey'in armonize ettiği “On İki Anadolu Türküsü”nü göstermiştir.

Aynı yazının devamında, Türk mûsikîsini savunanların da Türk mûsikîsinin bu günkü (1927) durumunun bedî' [güzel güzellik] ihtiyacını tatmine kâfi olup olmadığının sorgulaması gerektiği belirtiliyor. Türk müziğinde bazı yetersizlikler olmasaydı bu tartışmaların yapılmayacağı ifade edilerek Alaturkacı mûsikîşinâsların bu konuda ne gibi tedbirler alacağı soruluyor (Telsiz, 1927d, s. 4).

Telsiz Mecmûası'nın 18 Ağustos 1927 tarihli 8. sayısının kapağında “Telsiz'in Mûsikî Münâkaşası” başlığıyla “Türk mûsikîsi nasıl ıslâh olunabilir?” sorusuna yanıt olarak, Türk müziği nazariyatı ve tarihi konusunda dönemin en önde gelen isimlerden biri olan Rauf Yektâ Bey'in makalesinin yer aldığı belirtilmiştir.

Rauf Yektâ Bey, daha önce Alaturka – Alafranga mûsikî tartışmalarında ağırlıklı olarak iki görüşün ileri sürüldüğünü söylemiştir (1927, s. 1). Alafranga taraftarlarının; “Dünyada iki türlü mûsikî olamaz: musiki birdir, o da Garp mûsikîsidir. Bizim için yegâne terakki [yükselme, ilerleme] yolu doğrudan doğruya Garp mûsikîsini alıp kendimize mal etmektir” (Rauf Yektâ Bey, 1927, s. 1), görüşünün hakim olduğunu ileri sürmektedir. Alaturka taraftarlarının ise; “Hayır! bizim mûsikîmiz büsbütün başka bir mûsikîdir. Ve en mükemmel mûsikî de bizimkidir. Bizimki bize kâfidir” görüşünün hakim olduğunu belirtmiştir. Yektâ'ya göre bu iki düşünceye sahip olan zümrenin konuyu tartışması faydasızdır. O'na göre, konuyu tartışacak üçüncü bir zümrenin olduğunu ve asıl münâkaşanın bu zümre ile yapılması gerektiğini vurgulamıştır. “Bu üçüncü zümrenin de düşüncesi, Garp mûsikîsinin vesâit-i tekâmüliyyesinden istifâde ederek Türk mûsikîsini ıslâh ve terakki ettirmektedir” (Rauf Yektâ Bey, 1927, s. 1). Yektâ, Batı müziği tekniğinden yararlanarak Türk mûsikîsinin ilerleyeceği fikrinin Avrupa'nın ünlü alimlerinde de uygun bulunduğunu, Musique du Monde ve La Revue Musicale gibi önemli dergilerde bu konuyla alakalı makaleler yazıldığını belirtmektedir.

Yekta Bey, Türk müziğinin ıslâhı için üç konunun aydınlığa kavuşturulmasını tavsiye etmektedir. Birincisi; Türk müziğinin makamsal sistemi ile Batı müziğinin tonal sistemi arasındaki farkın anlaşılması ve Batı müziğine göre yapılacak değişikliklerin Türk müziğinin nağmelerini olumsuz etkileyeceği konusunun anlaşılması gerektiğini vurgular (1927, s. 1-2). (Yektâ Bey, Avrupalı bestecilerin 12 ton sistemi yerine Türk müziğindeki 24 perdeli hatta daha fazla perdeli ses sistemlerini denemeye ve “çeyrek ses mûsikîsi” adını verdikleri müziğin taraftarlarının Avrupa'da her geçen gün arttığını da ilâve ediyor). İkincisi; Türk mûsikîsine armoninin tatbik edilmesinin doğru mu? Yoksa yanlış bir yol mu? olduğunun tartışılması gerektiğini, bu anlamda Türk halk müziğinin Batı armonisi ile çökseslendirilmesi ve Batı müziğinin ses sistemine göre piyanoda çalınması yoluna mı? gidileceği yoksa Türk müziği ses sistemine uygun bir piyano yapılarak, bunun üzerinde Türk müziği makamlarının armonize edilmesinin mi? doğru olduğunun tartışılması gerektiğini belirtmiştir. Üçüncü olarak ise;

geleceğin Türk bestecilerine sadece Batı müziği eğitimi mi? yoksa Batı müziği eğitiminin yanında Türk müziği nazariyatının da verilmesinin mi? doğru olduğunun tartışılması gerektiğini ve bu üç meselenin aydınlığa kavuşturulması gerektiğini ifade etmiştir.

25 Ağustos 1927 tarihli Telsiz Mecmûası'nın 9. sayısında "Millî ve Asrî Türk Mûsikîsi Hangi Mûsikîdir?" başlığı ile Halil Bedî'nin (Yönetken) bir makalesi yer almaktadır. Yönetken (1927, s. 1), makalesinde millî Türk müziğinin her türlü yabancı etkilerden uzak olarak halkın millî ruhundan doğan Türk halk müziğinin, Batı müziği tampere sistemine göre armonize edilerek oluşturulabileceğini öne sürmüş ve Alaturka mûsikînin polifoniye (çokseslilik) uygun olmadığını belirtmiştir. Yönetken yazısında, daha önce Rauf Yektâ Bey'in belirttiği üzere Avrupa'da 24 veya daha fazla perdeli "de tampere" müzik sistemlerinin ilgi gördüğünü fakat henüz bir neticeye varılmadığını ifade etmiştir.

Yönetken, Zeki Mehmet Ağa, Hacı Sadullah Ağa gibi Türk bestekarların eserlerini klasik olarak değil "antik" müzik olarak değerlendirmiş ve geleceğin Türk bestecilerinin bu müzik türünden yararlanacağı hiçbir noktasının olmadığını ileri sürmüştür (1927, s. 1). Yönetken, 1926 yılında Sanâyi-i Nefîse Encümeni'nin konservatuvar ve okullardan Alaturka mûsikî eğitimi yasaklama kararının yerinde bir karar olduğunu ifade ederek millî Türk mûsikîsinin nasıl olması gerektiğini ancak ilmi bir heyet tarafından tartışılması gerektiğini belirtmiştir (1927, s. 2).

Telsiz Mecmûası'nda, İstanbul radyosunun önde gelen mûsikîşinâsları tanıtma gayretine de girilmiştir. Derginin 8. sayısında buna örnek olarak dönemin tanınmış bestekârı Şekip Memduh Bey hakkında izahat veriliyor.

Resim 5 - Şekip Memduh, (Telsiz, S. 8, 1927, s. 10)

Kendisine mahsus bir tarzda besteler yapan Şekip Memduh Bey'in eserlerinde, Alaturka ve Alafranga mûsikîlerin nağmelerini birlikte duymak mümkündür. "Şekip bestelerinde derhal keşfedebileceğiniz farkı Alafranga bir mûsikî nağmesine Alaturka bir nâğmeyi bağlamış olmasıdır. Bunlar için Şekip'in mesela bir valsini dinleyen ecebiye sorunuz, o size dinlediği nağmelerin kendisine yabancı gelmediğini, fakat kendi

mûsikîsinden de olmadığını derhal söyleyecektir” (Telsiz, 1927e, s. 10). Bu kanaatin oluşmasında Şekip Memduh Bey'in Alaturka ve Alafranga mûsikî nağmelerini kaynaştırmadaki yeteneği önemli bir etkidir. Şekip Memduh Bey, eserlerinde armoniye birinci derecede önem vermiş ve eserlerinde Türk müziği makamlarının dışında bir melodik yapıyla eşlikler yazarak süslemiştir. Ayrıca bestelerinde armoniyi tatbik ederken yalnızca rast ve nihavent makamlarını değil aynı zamanda “hicazdan, hüseyiniden, acem kürdîden, hicazkâr kürdîden, ferahfezadan, şed arabandan . . . ilh bestelediği şarkılara da sâls [düzgün, akıcı] bir armoni vererek yapar” (Telsiz, 1927e, s. 10).

Bulgular ve Yorum

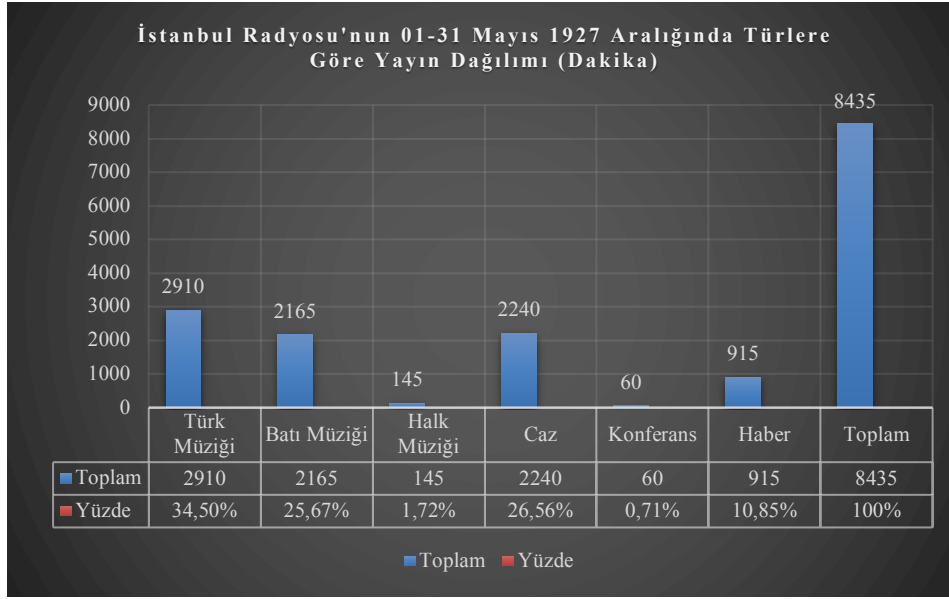
İstanbul Radyosu'nun programlı ilk yayınları 6 Mayıs 1927 tarihinde başlamıştır. Bu tarihten itibaren radyoda Alaturka, Alafranga, caz, halk müziği, tango vb. gibi farklı türlerde müzik yayınları yapılmıştır. Bununla beraber konferanslar, dersler, monologlar şiir ve temsiller gibi farklı yayın içeriklerine de yer verilmiş, gün geçtikçe yayın içeriği ve türleri çeşitlendirilmiştir.

İstanbul Radyosu'nun 1927 Mayıs Ayı Türlerle Göre Yayın Dağılımı

06-31 Mayıs 1927 tarihleri arasında İstanbul Radyosu'nun yayın programına İkdâm gazetesinin 06-31 Mayıs 1927 tarihli sayılarından alınmıştır. 9, 21 Mayıs 1927 tarihlerine ait radyo programlarına ulaşılamamıştır.

تلسز تالون نوک آونیم شرتندن :	
دقیقه	صامت
۱۷	طاهر بیانغوسی نوسرلی ، تلسز تالون ستوديو آلافرانجه موسیق هینت طرفندن (کوردی جازکار اصلی)
۱۷	اسهام ونحویلات بورسسی خیرلی
۱۷	طیورلی بول پت غنور . سودهجل پت واسمن القاری ائدی طرفندن منتخب یازچار
۱۸	ذخیره بورسسی خیرلی
۱۸	تلسز تالون ستوديو آلافرانجه موسیق هینت طرفندن قونسر آ . بوجین ، طوسقا ، قانزی . ب . پراجن ، عمار قاسم : نومبر ۶ .
۱۸	آناطولی آزانسی خیرلی
۱۸	تلسز تالون ستوديو آلافرانجه موسیق هینت طرفندن منتخب آثار
۲۱	اسهام ونحویلات بورسسی خیرلی
۲۱	زورنکون حسن ائدی طرفندن
۲۱	ذخیره بورسسی خیرلی
۲۱	(تغور) موسیو دوغری طرفندن نغم
۲۱	آناطولی آزانسی خیرلی
۲۲	تلسز تالون ستوديو آلافرانجه موسیق هینت طرفندن قونسر آ . لعمار : باقون : پروری دوهرت ب . شوچان : برنورد نو . ۱۸
۲۲	تلسز تالون ستوديو آلافرانجه موسیق هینت طرفندن

Resim 6 – İstanbul Radyosu'nun 12 Mayıs 1927 tarihli yayın programı (İkdâm, 12 Mayıs 1927, s. 3)

Tablo 1. İstanbul Radyosu'nun 06-31 Mayıs 1927 Aralığında Türlelere Göre Yayın Dağılımı

Tablo 1 incelendiğinde, İstanbul Radyosu'nun 1927 Mayıs ayı müzik yayını içeriğinde %34,50 oranıyla en fazla Türk müziği yayınlarının yapıldığı tespit edilmiştir. Türk müziği yayınlarını %26,56 oranıyla caz müziği yayınları, %25,67 oranıyla Batı müziği yayınlarının izlediği ve %1,72 oranıyla da en az yayının Türk halk müziği türünde yapıldığı görülmektedir.

Türk müziği yayınları Radyonun kadrolu Alaturka mûsikî saz heyeti tarafından (Telsiz Telefon Stüdyo Alaturka Mûsikî Heyeti) icra edilmekle birlikte, zaman zaman tanbur solo ile Mesud Cemil Bey (Tel) ve ney solo ile Neyzen Tevfik Bey tarafından Türk müziği icrası yayınlanmıştır. Ayrıca Mesud Cemil Bey'in tanburuna zaman zaman hanende İshak Algazi refakat etmiştir. Radyonun Mayıs 1927 Türk müziği yayınlarında; Hicaz Faslı, Kürdîli Hicazkâr Faslı, Acem Aşîrân Faslı, Sabâ Faslı, Nihâvend Faslı, Hüzzâm Faslı, Tâhir Bûselik Faslı, Millî Yegâh Faslı¹, Sûz'nâk Faslı ve Segâh Faslı'na yer verilmiştir. Türk müziği yayınlarında dikkat çeken diğer bir isim ise Türk müziğinin çoksesli hale gelebileceğini düşünen bestekâr Şekip Memduh Bey'in yenilikçi eserlerine de yer verilmesidir. 13 Mayıs 1927 Cuma günü İkdâm'da verilen radyo yayın programında 17.40 – 18.10 arasında buna örnek olarak gösterilebilir. “Yeni Eserler: Ud: Şekip Bey, Keman: Orfan Şekip Hanımefendi, piyano refakatiyle” (İkdâm, 13 Mayıs 1927, s. 3)

Mayıs 1927'de Batı müziği yayınları, Telsiz Telefon Stüdyo Alafranga Mûsikî Heyeti tarafından yapılmakla birlikte zaman zaman kemanda; Ekrem Besim Bey (Tektaş), viyolonselde Muhittin Sadak ve piyanoda Cemal Reşit Rey olmak üzere trio icralar yapılmış zaman zaman da bu üç mûsikîşinâs tarafından yapılan solo icralara yer verilmiştir. Ayrıca Madam Apostolidas, Tenor Mösyö Dönari, Madam Liyanskaya, Mösyö Yüzbaşıyan, Matmazel Apostolidi, Madam Molçanova gibi gayrimüslim sanatçılar tarafından icra edilen ve operalardan seçilmiş şarkı formunda eserlere yer verilmiştir.

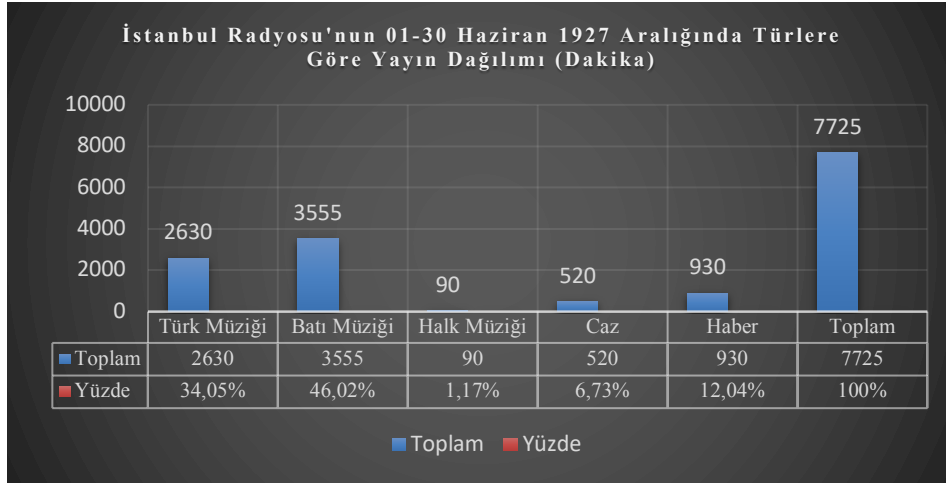
Halk müziği yayınları ise Telsiz Alaturka saz heyeti tarafından yapılmakla birlikte, dönemin ünlü halk müziği icracıları Tanburacı Osman Pehlivan ve Zurnazen Hasan Tahsin Efendi'nin de solo icralarına da yer verilmiştir.

¹ Sultânî Yegâh

Mayıs 1927 radyo programları içerisinde dört farklı konuda radyo konferansı yer almıştır. İlk konferans 6 Mayıs 1927 günü “Türk İnkılâbı” başlığıyla Dârülfünûn Müderrisi Mösyö Bonfos tarafından verilmiştir. İkinci konferans 7 Mayıs 1927 günü “Telsiz Telefon’un Faydaları” başlığıyla Ahmet Haşim Bey tarafından, üçüncü konferans 8 Mayıs 1927’de “Mûsikî Hakkında” ve “İntiharlar” konulu dördüncü radyo konferansı ise 27 Mayıs 1927 günü Doktor Hüseyin Kenan Bey Tarafından verilmiştir.

1927 yılı Mayıs ayına ait haber yayınlarının oranı %10,85 olarak tespit edilmiştir. Haber yayın içeriğini ise Zahir Borsası haberleri, İsham ve Tahvilat Borsası haberleri, Rasat Merkezi raporu ve Anadolu Ajans haberleri oluşturmaktadır.

İstanbul Radyosu'nun 1927 Haziran Ayı Türlere Göre Yayın Dağılımı

Tablo 2. İstanbul Radyosu'nun 01-30 Haziran 1927 Aralığında Türlere Göre Yayın Dağılımı

01-30 Haziran 1927 tarihleri arasında İstanbul Radyosu'nun yayın programına Cumhuriyet gazetesinin 01-30 Haziran 1927 tarihli sayılarından alınmıştır. 3, 10, 11, 12, 13, 15, 16, 17 ve 28 Haziran 1927 tarihlerine ait radyo programlarına ulaşılammıştır.

Tablo 2 incelendiğinde, İstanbul Radyosu'nun 1927 Haziran ayı müzik yayını içeriğinde %46,02 oranıyla en fazla Batı müziği yayınlarının yapıldığı tespit edilmiştir. Batı müziği yayınlarını %34,05 oranıyla Türk müziği yayınları, %6,73 oranıyla Caz müziği yayınlarının izlediği ve %1,17 oranıyla da en az yayının Türk halk müziği türünde yapıldığı görülmektedir. Haziran ayı müzik yayınlarında Türk müziği, Mayıs ayı Türk müziği yayınlarıyla aynı kalmakla birlikte, Caz müziği yayınlarında %19,73'lük bir oranda düşüş, Batı müziği yayınlarında ise %20,44 oranında bir artış görülmektedir.

1927 Haziran'ında Türk müziği yayınları Radyonun kadrolu Alaturka mûsikî saz heyeti tarafından (Telsiz Telefon Stüdyo Alaturka Mûsikî Heyeti) icra edilmekle birlikte, zaman zaman tanbur ve yaylı tanbur solo ile Mesud Cemil Bey (Tel) ve ney solo ile Neyzen Tefvîk Bey tarafından Türk müziği icrası yayınlanmaya devam etmiştir. Ayrıca Mesud Cemil Bey'in tanburuna zaman zaman hanende İsak Algazi (İzak Algazi) refakat etmiştir. Bununla birlikte; Dürri Bey (tanbur), Hafız Kâmi Efendi (hanende), Hafız Kemal Efendi (hanende), Hafız Sadettin Efendi (hanende), Nubar Efendi (keman), Mustafa Bey (keman ve rebap), Hadiye Hanım (hanende), Nezahat Hanım (hanende), Nebile Hanım (hanende), Hikmet Hanım (hanende), Hayriye Hanım (ud),

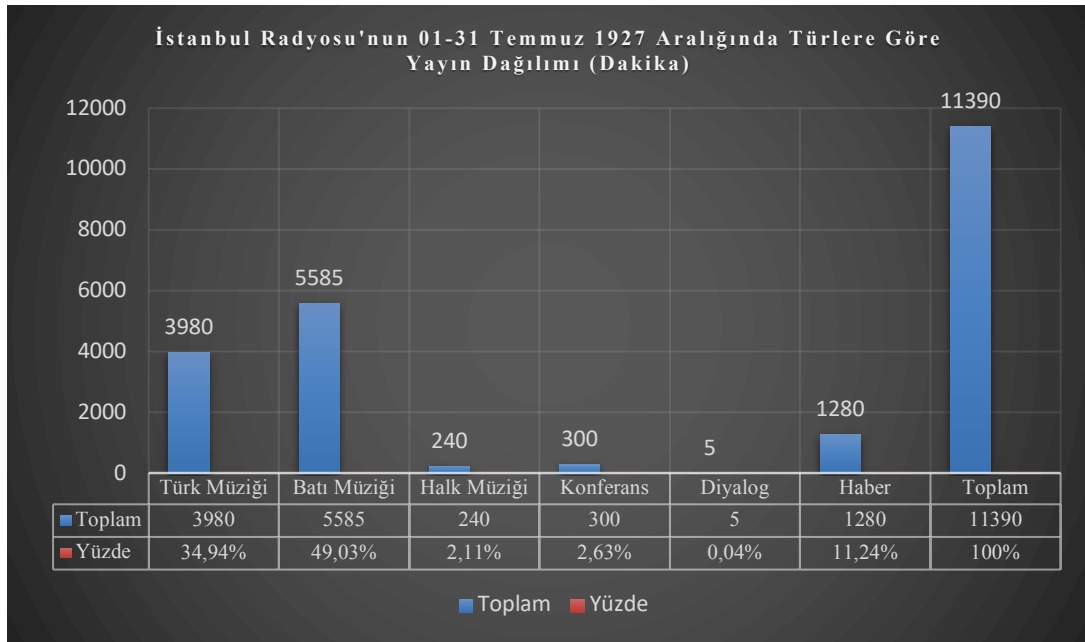
Laika Hanım (tanbur), Kemal Niyazi Bey (kemençe) ve Aşak Efendi (ud) gibi dönemin ismi duyulmuş icracı ve solistlerine de yer verilmiştir. Ayrıca 19 Haziran 1927 tarihinde Şark Mûsikî Cemiyeti de İstanbul Telsiz Telefonu'nda bir program yapmıştır.

Haziran 1927'de Batı müziği yayınları, Telsiz Telefon Stüdyo Alafranga Mûsikî Heyeti tarafından yapılmakla birlikte zaman zaman kemanda; Ekrem Besim Bey (Tektaş), viyolonselde Muhittin Sadak ve piyanoda Cemal Reşit Rey olmak üzere trio icralar yapılmış zaman zaman da bu üç mûsikîşinâs tarafından yapılan solo icralara yer verilmiştir. Ayrıca Matmazel Apostolidas (soprano), Madam Mariyanskaya (soprano), Mösyö Yüzbaşıyan, Matmazel İvan Granvil, Mösyö Valasti, Madam Rita (soprano) ve Madam Alma (soprano) gibi gayrimüslim sanatçılar tarafından icra edilen ve operalardan seçilmiş şarkı formunda eserlere yer verilmiştir.

Halk müziği yayınlarında ise dönemin ünlü halk müziği icracıları Tanburacı Osman Pehlivan ve Arap Mehmet (zurna) tarafından yapılan solo icralara yer verilmiştir.

1927 yılı Haziran ayına ait haber yayınlarının oranı %12,04 olarak tespit edilmiştir. Haber yayın içeriğini ise Zahir Borsası haberleri, İsham ve Tahvilat Borsası haberleri, Rasat Merkezi raporu ve Anadolu Ajans haberleri oluşturmaktadır. Ayrıca 5 Haziran 1927 tarihinde oynanan Slavia Prag – Fenerbahçe maçının anlatımına da yer verilmiştir. Naklen yayın olmasa da aynı gün oynanan bir maçın radyoda geniş özetine ilk kez yer verilmiştir.

İstanbul Radyosu'nun 1927 Temmuz Ayı Türlere Göre Yayın Dağılımı

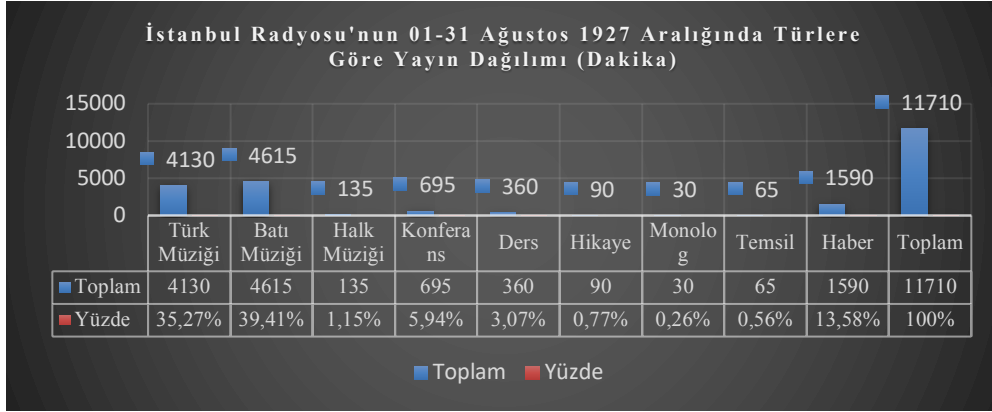
Tablo 3. İstanbul Radyosu'nun 01-31 Temmuz 1927 Aralığında Türlere Göre Yayın Dağılımı

01-31 Temmuz 1927 tarihleri arasında İstanbul Radyosu'nun yayın programına Telsiz Dergisi'nin 1, 2, 3, 4 ve 5. sayılarından alınmıştır.

Tablo 3 incelendiğinde, İstanbul Radyosu'nun 1927 Temmuz ayı müzik yayını içeriğinde %49,03 oranıyla en fazla Batı müziği yayınlarının yapıldığı tespit edilmiştir. Batı müziği yayınlarını %34,94 oranıyla Türk müziği yayınlarının izlediği ve %2,11 oranıyla da en az yayının Türk halk müziği türünde yapıldığı görülmektedir.

Ayrıca, Mesud Cemil Bey (Tel) tarafından 10 Temmuz 1927 Pazar günü saat 20:30 – 20:50 arasında “Klasik Türk Müsikîsi” konulu bir konferans verilmiştir. Bu yayın, Cumhuriyet döneminde radyoda yayınlanan, müzik konulu ilk konferansı olması bakımından önemlidir.

İstanbul Radyosu'nun 1927 Ağustos Ayı Türlerine Göre Yayın Dağılımı

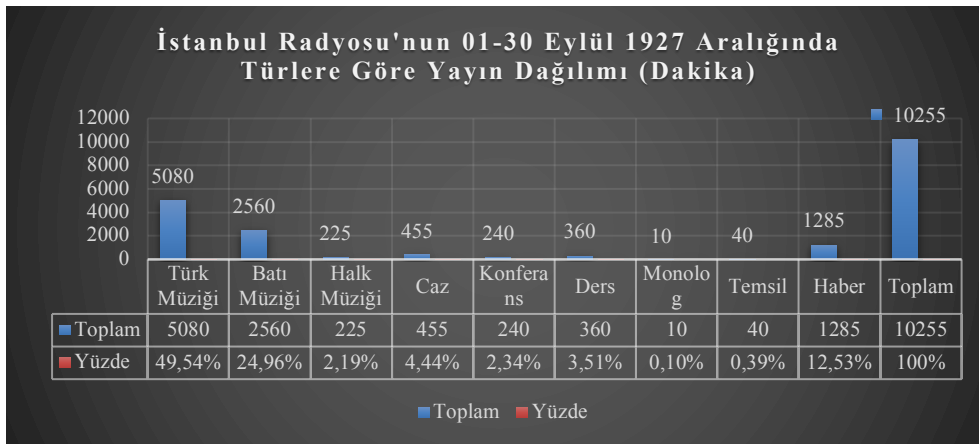
Tablo 4. İstanbul Radyosu'nun 01-31 Ağustos 1927 Aralığında Türlerine Göre Yayın Dağılımı

01-31 Ağustos 1927 tarihleri arasında İstanbul Radyosu'nun yayın programına Telsiz Dergisi'nin 5, 6, 7, 8, ve 9. sayılarından alınmıştır.

Tablo 4 incelendiğinde, İstanbul Radyosu'nun 1927 Ağustos ayı müzik yayını içeriğinde %39,41 oranıyla en fazla Batı müziği yayınlarının yapıldığı tespit edilmiştir. Batı müziği yayınlarını %35,27 oranıyla Türk müziği yayınlarının izlediği ve %1,15 oranıyla da en az yayının Türk halk müziği türünde yapıldığı görülmektedir.

Ağustos 1927 radyo yayınlarının içeriği incelendiğinde konferans, ders, hikâye, monolog ve temsillere de yer verildiği ve yayın çeşitliliğinin arttığı görülmektedir. Yayın çeşitliliğinin artışı söz konusu olduğunda Batı müziği yayınlarının süresinin azaldığı dikkat çekmektedir. Buna karşılık Türk müziği yayınları süre olarak aynı kalmıştır.

İstanbul Radyosu'nun 1927 Eylül Ayı Türlerine Göre Yayın Dağılımı

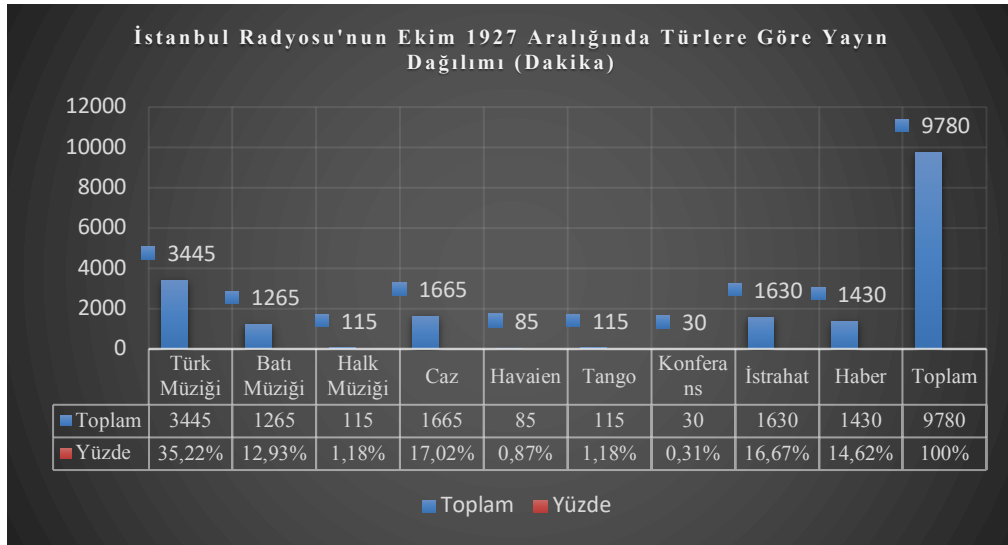

Tablo 5. İstanbul Radyosu'nun 01-31 Eylül 1927 Aralığında Türlerine Göre Yayın Dağılımı

01-30 Eylül 1927 tarihleri arasında İstanbul Radyosu'nun yayın programına Telsiz Dergisi'nin 10, 11, 12, 13, ve 14. sayılarından alınmıştır.

Tablo 5 incelendiğinde, İstanbul Radyosu'nun 1927 Eylül ayı müzik yayını içeriğinde %49,54 oranıyla en fazla Türk müziği yayınlarının yapıldığı tespit edilmiştir. Türk müziği yayınlarını %24,96 oranıyla Batı müziği, %4,44 oranıyla Caz müziği yayınlarının izlediği ve %2,19 oranıyla da en az yayının Türk halk müziği türünde yapıldığı görülmektedir. 1927 Eylül ayı yayın içerikleri incelendiğinde Caz, konferans, ders, monolog ve temsil yayınlarının süreleri Batı müziği yayın sürelerinden alınmış buna karşılık Türk müziği yayınları artmıştır.

İstanbul Radyosu'nun 1927 Ekim Ayı Türlerine Göre Yayın Dağılımı

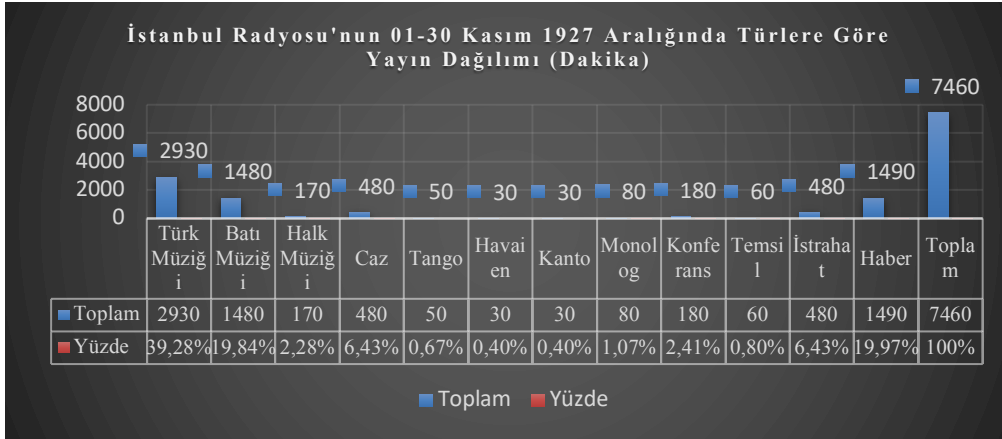

Tablo 6. İstanbul Radyosu'nun 01-31 Ekim 1927 Aralığında Türlerine Göre Yayın Dağılımı

01-12 Ekim 1927 tarihleri arasında İstanbul Radyosu'nun yayın programına Telsiz Dergisi'nin 29 Eylül 1927 tarihli 14. sayısından, 13-26 Ekim tarihleri arası Vakit gazetesinden 27-31 Ekim tarihleri arası ise Telsiz Dergisi'nin 27 Ekim 1927 tarihli 16. sayısından alınmıştır.

Tablo 6 incelendiğinde, İstanbul Radyosu'nun 1927 Ekim ayı müzik yayını içeriğinde %35,22 oranıyla en fazla Türk müziği yayınlarının yapıldığı tespit edilmiştir. Türk müziği yayınlarını %17,02 oranıyla Caz müziği, %12,93 oranıyla Batı müziği yayınlarının izlediği, %1,18 oranıyla Türk halk müziği türünde yayın yapıldığı görülmektedir. 1927 Ekim ayında müzik türündeki çeşitlilik dikkat çekicidir. %1,18'lik bir oranla Tango ve 0,87 oranıyla da Havaiyen müziklerinin yayına dahil oluşu da radyodaki müzik türü çeşitliliğinin artırılması isteğini ortaya koymaktadır. Ekim ayı yayın içeriği verileri incelendiğinde yayın çeşitliliğinin Batı müziği yayın sürelerinden alınmış olduğu görülmektedir.

İstanbul Radyosu'nun 1927 Kasım Ayı Türlere Göre Yayın Dağılımı

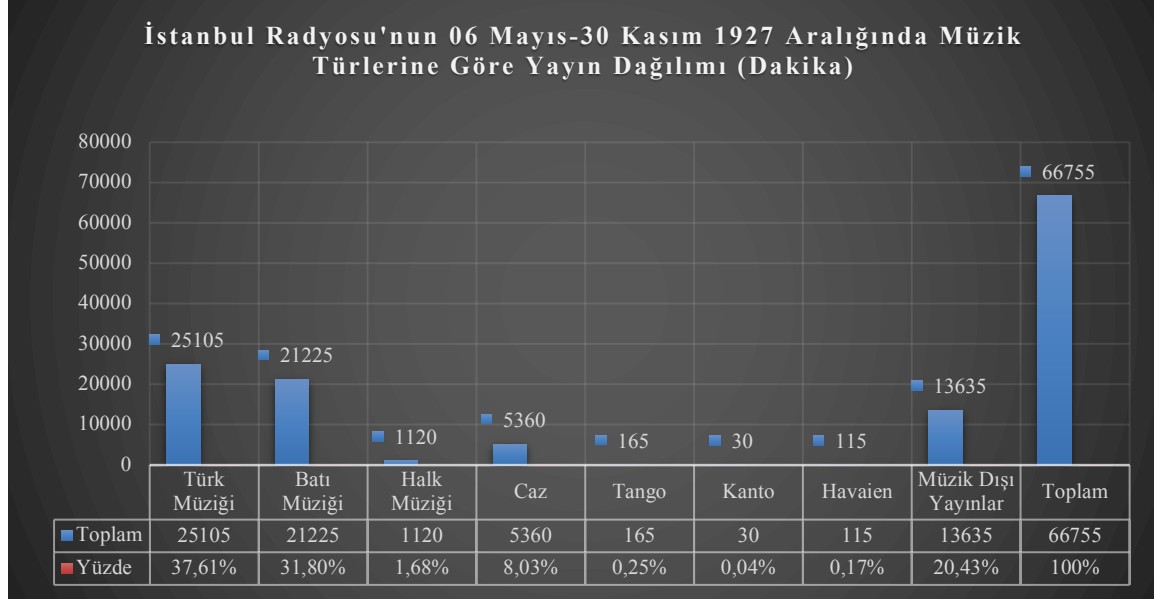
Tablo 7. İstanbul Radyosu'nun 01-30 Kasım 1927 Aralığında Türlere Göre Yayın Dağılımı

01-30 Kasım 1927 tarihleri arasında İstanbul Radyosu'nun yayın programına Telsiz Dergisi'nin 16., 17. ve 18. sayılarından alınmıştır. 10 Kasım 1927 tarihine kadar saat 17.00'da başlayan radyo yayını 11 Kasım 1927 tarihinden itibaren saat 19.00'a alınmıştır. Kasım ayı içerisinde yayın programı saat 22.30'da sonlanmış fakat bu saatten sonra havanın müsait olması durumunda Avrupa radyolarının konser programlarının yayınlanacağı belirtilmiştir. Ayrıca radyo programında 60 dakikalık istirahat zamanı ayrılmaya başlanmıştır.

Tablo 7 incelendiğinde, İstanbul Radyosu'nun 1927 Kasım ayı müzik yayını içeriğinde %39,28 oranıyla en fazla Türk müziği yayınlarının yapıldığı tespit edilmiştir. Türk müziği yayınlarını %19,84 oranıyla Batı müziği, %6,43 oranıyla Caz müziği yayınlarının izlediği ve %2,28 oranıyla Türk halk müziği türünde yayın yapıldığı görülmektedir. 1927 Kasım ayında müzik türündeki çeşitlilik dikkat çekicidir. %0,67'lik bir oranla Tango, %0,40 Havai en ve 0,40'lık bir oranla da Kanto müziklerinin yayına dahil oluşu da radyodaki müzik türü çeşitliliğinin artırılması isteğini ortaya koymaktadır. Kasım ayı yayın içeriği verileri incelendiğinde yayın çeşitliliğinin Batı müziği yayın sürelerinden alınmış olduğu görülmektedir.

İstanbul Radyosu, 4 Aralık 1927 tarihinden itibaren maddi imkânsızlıklardan dolayı yayınına bir süre ara vermek zorunda kalmıştır. Cumhuriyet gazetesinin 3 Kânunuevvel 1927 (3 Aralık 1927 Cumartesi) tarihli nüshasında radyonun 19.00'da başlayan yayın programı verilmekle birlikte aynı gazetenin 6 ve 7 Aralık 1927 tarihli sayılarında İstanbul radyosunun yanlış idare ve mali sorunlar yüzünden yayınının kesildiği ve radyo idaresinin çözüm için Ankara'ya gittiği belirtilmiştir. 1927 Aralık ayı içerisindeki yayın istikrarsızlığı ve kesintilerden dolayı bu ay araştırmaya dahil edilmemiştir.

İstanbul Radyosu'nun 06 Mayıs – 30 Kasım 1927 Aralığında Müzik Türlerine Göre Yayın Dağılımı

Tablo 8. İstanbul Radyosu'nun 6 Mayıs - 30 Kasım 1927 Aralığında Türlere Göre Yayın Dağılımı

Tablo 8 incelendiğinde İstanbul Radyosu'nun ilk programlı yayına başladığı 6 Mayıs 1927 tarihinden 30 Kasım 1927 tarihine kadar olan toplam 66755 dakikalık yayınlarında , %37,61'lik bir oranla en fazla Türk müziği yayınlarına yer verildiği, bunu %31,80 oranıyla Batı müziği yayınlarının, %8,03 oranıyla Caz müziğin ve %1,68 oranıyla da Türk halk müziğinin takip ettiği tespit edilmiştir. İstanbul Radyosu'nun 1927 yılı müzik yayınları içerisinde en az yer verilen müzik türü ise %0,04'lük bir oranla Kanto yayınlarıdır. Ayrıca müzik dışı yayınların (haber, temsil, konferans, diyalog, hikâye, ders, monolog ve istirahat saatleri) oranı ise %20,43 olmuştur.

Sonuç

Cumhuriyetin ilk radyosu olan İstanbul Radyosu (o zamanki adıyla İstanbul Telsiz Telefonu), yayın hayatına Mart 1927'nin başlarında deneme yayınlarıyla başlamıştır. 1927 yılının Mart ayı başlarında, İstanbul Büyük Postanesi'nin kapısı üzerine yerleştirilen bir vericiden (hoparlör) halka müzik dinletilerek yapılan deneme yayınları, programlı ve düzenli olarak 6 Mayıs 1927 tarihinde düzenlenmeye başlanmıştır.

İstanbul Radyosu'nun ilk döneminde, müzik yayınlarının hazırlanmasında sorumlu olan kişi Musa Süreyya Bey olmuş fakat kısa bir süre sonra görevi Mesud Cemil Bey'e devretmiştir. Mesud Cemil Bey hem müzik programlarını düzenlemiş hem de tanbur, viyolonsel, yaylı tanbur ve lavta icracılığı yapmıştır. Ayrıca başlangıçta radyonun ilk spikeri olan Sadullah Gazi Evrenoz ile birlikte daha sonra görevi devralarak tek başına spikerlik görevini de başarıyla yürütmüştür. Mesud Cemil Bey yalnızca Türk müziği icrasında bulunmamış viyolonseliyle Batı müziği orkestrasında da görev almıştır. Bütün bu yönleriyle İstanbul Radyosu'nun ilk yılında, müzik yayınlarına çok önemli katkılarda bulunmuştur. İstanbul Radyosu'nun ilk yılında yayınların önemli bir kısmının müzik yayınlarından oluşması ister istemez hem Batı müziğine hem de Türk müziğine hakim olan Mesud Cemil Bey'i radyonun bir parçası haline getirmiştir.

İstanbul Radyosu'nun 1927 yılını kapsayan ilk döneminde, Radyo Konferansları adı altında Mesud Cemil Bey (Tel) tarafından radyoda yayımlanan "Klasik Türk Mûsikîsi" konulu radyo konferansı Cumhuriyet tarihinin Klasik Türk Mûsikîsi hakkında verilen ilk radyo konferansıdır. Mesud Cemil Bey verdiği radyo konferansında, Türk müzik tarihinin klasik, romantik ve benzeri bir şekilde dönemlere ayrılıp ayrılamayacağını sorusunu gündeme getirir. Mesud Cemil Bey, aynı zamanda bahsettiği her devirle ilgili eser örneklerini tanburuyla çalarak müzik estetiği açısından meselenin daha iyi anlaşılmasını sağlamaya çalışmıştır.

Yayın içerikleri müzik ağırlıklı olan İstanbul Radyosu, yayın politikası olarak hem Avrupa hem de Türkiye'deki dinleyicilere hitap etme amacı gütmüştür. Bu yüzden yayınlarında hem Batı müziği hem de Türk müziği programlarına yer verilmiştir. Fakat yayın programları, birinci derecede Türkiye sınırları içerisindeki dinleyicilerin istekleri ve müziksel beğenileri göz önüne alarak hazırlanmıştır. Her ne kadar başlangıçta eski usûl fasıl programları yapılması düşünülse de daha sonraki yayınlarda dinleyicilerin isteği doğrultusunda fasıl programlarına çok sık yer verilmiştir.

İstanbul Radyosu, bir taraftan dinleyicilerine hoşça vakit geçirtmek isterken bir yandan da dinleyicilerin müzik zevklerini yükseltmeyi hedeflemiştir. Cumhuriyet döneminin müzik politikaları doğrultusunda halkın kulağının Batı müziğine alıştırılmasında önemli rol oynamıştır. Radyo yayınlarında ağırlıklı olarak Türk müziğine yer verilmekle birlikte, halk müziği, Batı müziği, Caz, Tango, Kanto, dans müziği, Rus halk şarkıları ve hatta Havai müziklerine yer verilmiştir.

Canlı icrayla yapılan Batı müziği programları, genellikle şefliğini Willy Mark's'ın yaptığı stüdyonun daimi "Telsiz Telefon Stüdyo Alafranga Mûsikî Heyeti" (Orkestra) tarafından icra edilmiştir. Orkestra programlarında Bach, Beethoven, Vivaldi, Mozart, Weber, Chopin, Grieg, Schumann, Borodin, Verdi, Wagner, Strauss, Mendelson, Brahms, Saint-Saens, Bizet, Liszt, Bellini, Çaykovski, Rahmaninov, Korsakov ve Glinka gibi ünlü bestecilerin eserlerinden seçilmiştir. Bunların yanında zaman zaman gayrimüslim soprano ve tenorların icra ettiği Batı formunda şarkılar ve operalardan seçilmiş şarkılar da icra edilmiştir. Batı müziği icracıları arasında yalnızca gayrimüslim icracılar yoktur elbette. Kemanda; Ekrem Besim Bey (Tektaş), viyolonselde Muhittin Sadak ve piyanoda Cemal Reşit Rey olmak üzere trio icralar yapılmış zaman zaman da bu üç mûsikîşinâs tarafından yapılan solo icralara yer verilmiştir. Piyanoda ise Muhlis Sabahattin Bey ve Ömer Refik Bey, keman soloda Ali Sezai Bey gibi Türk müzisyenler de Batı müziği icralarında yer almıştır.

Türk müziği yayınları Radyonun kadrolu Alaturka mûsikî saz heyeti tarafından (Telsiz Telefon Stüdyo Alaturka Mûsikî Heyeti) icra edilmekle birlikte, zaman zaman tanbur solo ile Mesud Cemil Bey (Tel) ve ney solo ile Neyzen Tevfik Bey tarafından Türk müziği icrası yayınlanmıştır. Ayrıca Mesud Cemil Bey'in tanburuna zaman zaman hanende İsak Algazi refakat etmiştir. Radyonun Türk müziği yayınlarında; Hicaz Faslı, Kürdîli Hicazkâr Faslı, Acem Aşîrân Faslı, Sabâ Faslı, Nihâvend Faslı, Hüzzâm Faslı, Tâhir Bûselik Faslı, Millî Yegâh Faslı, Sûz'nâk Faslı ve Segâh Faslı gibi fasıl programlarına yer verilmekle beraber solo şarkılar, taksimler ve peşrevler gibi formlara da önemli derecede yer verilmiştir.

Türk müziği yayınlarında önde gelen hanendeler ise; Münir Nurettin Bey (Selçuk), İsak Algazi, Hafız Kemal Efendi, Hafız Sadettin Efendi, Hadiye Hanım, Nezahat Ferid Hanım, Nebile Hanım ve Hikmet Hanım gibi dönemin hanendelerinden oluşmaktaydı.

Halk müziği yayınlarında ise özellikle dönemin ünlü halk müziği icrası Tanburacı Osman Pehlivan'a yer verilmiş, Zurnazen Hasan Tahsin ve Zurnazen Arap Mehmet zurnalarıyla radyo yayınlarında yer almışlardır. Ayrıca Cemal Efendi kaval soloyla ve Dürri Bey ise tanbur soloyla halk müziği yayınlarına katkıda bulunmuşlardır. Bu solo icracıların dışında halk müziği programlarını yine stüdyonun daimi Alaturka Saz Heyeti gerçekleştirmiştir. Buradan, o dönemde halk müziği icralarının yaygın olarak klasik Türk müziği sazlarıyla da icra edildiği sonucuna da ulaşmak mümkündür.

1927'nin Mayıs ve Haziran aylarında halk müziği programlarını Tanburacı Osman Pehlivan, Zurnazen Hasan Tahsin Efendi ve Zurnazen Arap Mehmet tarafından yapılmıştır. Bu icracıların hangi türküleri söyledikleri konusunda bir bilgi olmamasına karşın 1927 Temmuz ayı halk müziği programındaki türkülerin hangileri olduğu bellidir. 2 Temmuz radyo programında adı geçen türküler şunlardır; 1- Nevâ Taksim Sazende Tarafından, 2- Sabahtan Kalktım ki Güneş Parlıyor, 3- Erzurum'un Uzuncağ Ovası Var, 4- Dedi Delir Ağlama Sarı Yazma Bağlama, 5- Eminem oturmuş Taşın Üstüne, 6- Köşküm Var Deryaya Karşı, 7- Alışimin Kaşları Kara.

Radyonun ilk döneminde Caz müziği yayınları da Willy Mark's tarafından idare edilen caz orkestrası tarafından icra edilmiştir.

İstanbul Radyosu'nun ilk döneminde (1927), radyoda iki tür icracı çalışmıştır. Bunlardan birincisi belirli bir aylık ücret alan "*kadrolu icracılar*", ikincisi ise bazı günler radyoya gelerek program yapan ve yalnızca o program için ücret alan "*misafir icracılar*"dır. Bu uygulama günümüz devlet radyo ve televizyonları ile korolarda görev yapan "*kadrolu*" ya da "*misafir*" sanatçı uygulamasının ilk örneğidir.

İstanbul Radyosu'nun 1927 yılı müzik yayınları, müzik türlerine göre incelendiğinde; Türk müziğinin %37,61'lik bir oranla en çok yayın yapılan müzik türü olduğunu görüyoruz. Bunu takiben Batı müziği %31,80, Caz %8,03 ve Türk halk müziği 1,68'lik bir kısmı oluşturmaktadır.

Cumhuriyet döneminin müzik politikaları, Alaturka mûsikîyi dışlayan ve Batı müziğini destekleyip yaygınlaştırmayı amaçlayan hedefler doğrultusunda oluşturulmuştur. Bununla birlikte Ziya Gökalp'in millî mûsikî formülüne dayandırılan Batı müziğinin çoksesliliğiyle Anadolu'nun özünde bulunan Türk halk müziğini birleştirme fikri, dönemin müzik politikalarına yön vermiştir. Ayrıca Türk müziği eğitiminin konservatuvar (Dârülelhan) ve okullardan yasaklandığı bir dönemde Radyo yayınlarının ağırlıklı olarak Türk müziğinden yana olması şaşırtıcıdır. Bunun sebebi ise dinleyicilerin müziksel beğenilerinin Alaturka mûsikîden yana olmasından kaynaklanmaktadır. Bu duruma, benzer bir uygulama olarak, Riyaset-i Cumhur Fasil Heyeti'nin kurumsal kimliğinin de aynı dönemde devam ettirilmesi örnek gösterilebilir.

Halk müziği yayınlarının %1,68 gibi çok düşük olmasının sebebi ise o dönemde (1927) yeni başlamış olan derleme çalışmalarının henüz meyvelerini vermemiş olmasına, yani Türk halk müziği repertuarının henüz yeterli esere sahip olmaması, dinleyicileri tatmin edebilecek düzeyde Türk halk müziği icrasında bulunacak müzisyenlerin azlığına, günümüzdeki gibi geniş kadrolu halk müziği orkestra ve korolarının olmaması ve halk müziğinde toplu icra geleneğinin henüz oluşmaması gibi sebeplere bağlamak mümkündür.

Kaynakça/References

Akagündüz, Ü. (2014). Radyoculuğumuzun Cumhuriyet'in ilk yıllarındaki Serüveni ve Telsiz Mecmuası. *Kebikeç*, 37, 359-386.

Akşam Gazetesi (1927). Telsizle Konserler, *Akşam* 30 Mart 1927, numara: 24. s. 1.

Avras, İ. S. (2018). Türkiye'nin Radyo ile Tanışması ve Türk Telsiz Telefon Anonim Şirketi, *International Journal of Cultural and Social Studies (IntJCSS)*, 4(2), 406-428.

Aziz, A. (2013). *Televizyon ve Radyo Yayıncılığı, Giriş*. "Yyy", Hiperlink Yayınları.

Cankaya, Ö. (2015). *Bir Kitle İletişim Kurumunun Tarihi: TRT 1927 – 2000*. Ankara: İmge Kitabevi.

Cumhuriyet Gazetesi (1927). *Radyo Programları*, 4. Sene, sayılar: 1101, 1102, 1104, 1105, 1106, 1107, 1108, 1109, 1111, 1115, 1116, 1117, 1118, 1119, 1120, 1121, 1122, 1123, 1124, 1125, 1127.

Cumhuriyet, (1927), *Telsiz Telefon Program Tecrübeleri*, 6 Mayıs 1927, sene 3, numara 1075, s. 3.

Deniz, Ü. (2018). Müsikinin "Yeni Ses": Alaturka Müsikinin Kaldırılması Doğru mudur? Değil midir? *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(59), 492-510.

Devellioğlu, F. (2015). *Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lûgat*. Ankara: Aydın Kitabevi.

Gazetelere Milli Kütüphane'nin Süreli Yayınlar bölümünden erişilmiştir. Erişim Tarihi: 20.02.2019, <https://dijital-kutuphane.mkutup.gov.tr/tr/periodicals/catalog/list>

İkdam Gazetesi, (1927), *Radyo Programları*. 34. Sene, sayılar: 10787, 10788, 10789, 10790, 10791, 10795, 10796, 10797, 10798, 10800, 10801, 10802, 10803, 10805, 10807, 10808, 10809, 10810, 10811, 10812, 10813, 10814.

TRT Okul (2015) İlk Radyo Yayını - Türkiye'de ilk. Erişim adresi <https://www.youtube.com/watch?v=YWt9ks31Dt8>

Kaptan, A. (2002). *1927'den Günümüze Anılarla Radyo – Televizyon*. İstanbul: T.C. Maltepe Üniversitesi Yayınları No:14, Meslek Yüksekokulu Yayınları No: 1.

Kocabaşoğlu, U. (1980). *Şirket Telsizinden Devlet Radyosuna: TRT Öncesi Dönemde Radyonun Tarihsel Gelişimi ve Türk Siyasal Hayatı İçindeki Yeri*. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları No. 442.

Radyo Bülbülü (1927). Telsiz Telefon Konserleri Nasıl Hazırlanıyor? *Telsiz*, 4, 5-7.

Rauf Yektâ Bey (1927). Türk Müsikisi Nasıl Islâh Olunabilir? *Telsiz*, 8, 1-2.

Sönmez, V.,& Alacapınar, F. G. (2011). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Telsiz Dergisi'ne, Periodicals of Hakkı Tarık Us Collection'dan erişim sağlanmıştır. No: 2200, (HTU No. 1275), Erişim Tarihi: 01.02.2019, <http://www.tufs.ac.jp/common/fs/asw/tur/htu/list2.html#>

Telsiz, (1927), (30 Haziran 1927, no.1 - 7 Temmuz 1927, no. 2 – 14 Temmuz 1927, no.3 – 21 Temmuz 1927, no.4 – 28 Temmuz 1927, no.5 – 4 Ağustos 1927, no.6 – 11 Ağustos 1927, no.7 – 18 Ağustos 1927, no.8 – 25

Ağustos 1927, no.9 – 1 Eylül 1927, no.10 – 8 Eylül 1927, no.11 – 15 Eylül 1927, no.12 – 22 Eylül 1927, no.13 – 29 Eylül 1927, no.14 – 28 Ekim 1927, no.16 – 10 Kasım 1927, no.17 – 14 Kasım 1927, no.18)

Telsiz, (1927a). Haftadan Haftaya: Başlarken. *Telsiz*, 1, 2.

Telsiz, (1927b). Haftadan Haftaya: İdeal Bir Neşriyat Programı. *Telsiz*, 2, 1.

Telsiz, (1927c). Haftadan Haftaya: Radyo Postalarımız ve Mûsikîmiz. *Telsiz*, 3, 1.

Telsiz, (1927d). Mecnûamız Mûsikî Münakaşalarına Sayfalarımı Açıyor! *Telsiz*, 5, 3.

Telsiz, (1927e). İstanbul Radyosu'nun Sanatkârlarından Şekip Memduh. *Telsiz*, 8, 8.

Vakit Gazetesi, (1927), *Radyo Programları*. 10. Sene, sayılar: 3509, 3510, 3511, 3512, 3513, 3514, 3515, 3516, 3517. 11. Sene, sayılar: 3518, 3519, 3520, 3521, 3522.

Yönetken, H. B. (1927). Millî ve Asrî Türk Mûsikîsi Hangi Mûsikîdir? *Telsiz*, 9, 1-2.

